

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Haridusinnovatsiooni õppekava

Mihkel Kõrbe
Magistritöö

KUIDAS HINDAVAD ÕPILASED KOGUKONNAPRAKTIKA MÕJU
KODANIKUPÄDEVUSE KUJUNEMISELE SAAREMAA GÜMNAASIUMI NÄITEL

Juhendaja: Haridus- ja Teadusministeeriumi üldhariduspoliitika osakonnajuhtaja Ülle Matsin

Tartu 2024

Kokkuvõte

Magistritöö uurib Saaremaa Gümnaasiumi õpilaste hinnanguid kodanikupädevuse arengule kogukonnapraktika raames. Töö keskendub sellele, kuidas hindavad gümnaasiumiõpilased kogukonnapraktika mõju erinevatele kodanikupädevuse komponentidele, nagu näiteks erineva kultuuritaustaga inimestega suhtlemise oskus, konfliktide lahendamise oskus ja kogukonna vajaduste teadlikkus, samuti enda kodanikuaktiivsusele tulevikus. Uuring viidi läbi kvantitatiivse meetodina, kasutades ankeetküsitlust, millele vastas 394 õpilast. Tulemused näitavad, et kogukonnapraktikat tajutakse oluliselt kaasa aitamas õpilaste kodanikupädevuse arengule, kuid mõju varieerub sõltuvalt soost ja klassist. Kõige olulisemaks ja kõrgemalt hindasid kogukonnapraktika mõju kodanikupädevuse kujunemisele 12. klassi õpilased, samas kui konfliktide lahendamise oskuste arengut hindasid kogukonnapraktikaga seotuks enim 10. klassi tüdrukud. Teadlikkust kogukonna vajadustest hindasid kogukonnapraktikaga seotuks kõige rohkem tüdrukud ja kõigis klassides. Uuringu tulemusi saab kasutada kodanikuhariduse praktiliste programmide arendamisel, et tõhustada noorte kodanikupädevuse arendamist.

Märksõnad: kodanikupädevus, kogukonnapraktika, praktiline õpe.

Abstract

„How students' assess civic competence development based on community service at Saaremaa Upper Secondary School“.

The study focuses on how upper secondary school students evaluate the impact of community service on various components of civic competence, such as the ability to communicate with people from different cultural backgrounds, conflict resolution skills, and awareness of community needs, as well as their own future civic engagement. The research was conducted using a quantitative method, specifically a questionnaire survey, which was completed by 394 students. The results indicate that students perceive community service as significantly contributing to the development of their civic competence, although the impact varies by gender and grade level. The influence of community service on civic competence was rated highest by 12th-grade students, while the development of conflict resolution skills was most strongly associated with community service by 10th-grade girls. Awareness of community needs was most frequently linked to community service by girls across all grade levels. The findings of this study can be used to inform the development of practical civic education programs aimed at enhancing young people's civic competence.

Keywords: civic competence, community service, hands-on learning

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade.....	6
1.1. Kodanikupädevus	6
1.2. Eesti õpilaste kodanikupädevuse areng.....	8
1.3. Kodanikupädevuse arendamine.....	9
1.4. Kogukonnapraktika ja selle rakendamine Eesti koolides.....	11
2. Metoodika.....	12
2.1. Valim	13
2.2. Andmekogumine	13
2.3. Andmeanalüüs	14
3. Tulemused	15
3.1. Hinnangud kogukonnapraktika mõjule oskuste kujunemisel.....	16
3.2. Hinnangud kogukonnapraktika mõjule teadmiste kujunemisel	19
3.3. Hinnangud kogukonnapraktika mõjule hoiakute kujunemisel.....	21
3.4. Hinnangud kogukonnapraktika olulisusele	23
3.5. Õpilaste hinnangud kogukonnapraktika seostele oma edasisele kodanikuaktiivsusega.....	25
4. Arutelu.....	26
Tänu sõnad	28
Autorsuse kinnitus.....	28
Sisukord.....	29
Lisad	31
Lisa 1 Küsimustik õpilastele	31
Lisa 2 Küsimuste grupeerimine ja vastuste osakaal (%).....	35
Lisa 3 Vabad vastused küsimustiku 22. küsimusele.....	37
Lisa 4 Vabad vastused küsimustiku 22. küsimusele küs	45
Lihtritsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	52

Sissejuhatus

Tänapäeva demokraatlikus ühiskonnas on kodanikupädevus kujunenud üheks kesksmaks üldpädevuseks, mille arendamine on saanud oluliseks eesmärgiks nii rahvusvahelises kui ka Eesti hariduspoliitikas (Euroopa Komisjon, 2020; Vabariigi Valitsus, 2011/2014).

Kodanikupädevus ei tähenda pelgalt teadmisi seadustest või valimisõigusest, vaid hõlmab laiemalt oskust ja valmisolekut osaleda ühiskonnaelus, mõista sotsiaalseid ja poliitilisi protsesse ning tegutseda vastutustundliku ja teadliku kodanikuna (Council of Europe, 2011a). Selle pädevuse kujunemine on eriti oluline noorte seas, kelle väärtushinnangud ja hoiakud kujunevad suuresti koolikeskkonnas.

Käesoleva magistritöö keskmes on küsimus, kuidas hindavad gümnaasiumiõpilased kogukonnapraktika mõju kodanikupädevuse kujunemisele Saaremaa Gümnaasiumi näitel. Teema valik on ajendatud vajadusest mõista, kuidas praktilised õppemeetodid, nagu kogukonnapraktika, toetavad noorte kodanikupädevuse arengut. Kogukonnapraktika on Eestis rakendatav kodanikuhariduslik programm, mille eesmärk on arendada noorte sotsiaalset ja kodanikupädevust läbi vabatahtliku tegevuse vabaühendustes (Kogukonnapraktika, n.d.-a). Tegemist on kogemusõppe vormiga, mis võimaldab õpilastel siduda teoreetilisi teadmisi praktiliste kogemustega, arendada kriitilist mõtlemist ja sotsiaalset vastutust ning osaleda ühiskondlikult tähenduslikes tegevustes (Chica et al., 2022).

Uurimistöö aktuaalsust suurendab asjaolu, et 2025. aastat on Euroopa Komisjon nimetanud digitaalse kodanikupädevuse aastaks, pöörates erilist tähelepanu sellele, kuidas noored saavad teadlikult ja vastutustundlikult osaleda ühiskonnaelus nii füüsilises kui ka digitaalses ruumis (European Year of Digital Citizenship, 2025). See rõhutab vajadust arendada kodanikupädevust mitmetasandiliselt ja kontekstuaalselt, arvestades nii kohalikke kui ka globaalseid väljakutseid.

Magistritöö teoreetiline osa käsitleb kodanikupädevuse mõistet ja selle komponente (teadmised, oskused, hoiakud), tuginedes Euroopa Nõukogu demokraatliku kultuuri pädevuste raamistikule. Samuti antakse ülevaade kogukonnapraktika rakendamisest Eesti koolides ning selle võimalikust mõjust kodanikupädevuse kujunemisele. Uurimistöö empiiriline osa keskendub Saaremaa Gümnaasiumi õpilaste hinnangutele kogukonnapraktika mõjule, kasutades kvantitatiivset andmekogumismeetodit – ankeetküsitlust, millele vastas 394 õpilast.

Töö eesmärk on analüüsida, kuidas seostavad õpilased kogukonnapraktikat kodanikupädevuse erinevate komponentide kujunemisega, mida nad hindavad

kogukonnapraktika läbimisel oluliseks ning kuivõrd seostavad nad seda kogemust oma tulevase kodanikuaktiivsusega. Lisaks uuritakse, kas ja kuidas erinevad hinnangud soo ja klassiastme lõikes. Töö tulemused aitavad mõista, millised kogemused toetavad kõige enam kodanikupädevuse arengut ning milliseid aspekte tuleks hariduspraktikas senisest enam rõhutada.

Kuigi küsitluse koostamisel lähtuti riikliku õppekava üldpädevuste sõnastusest, selgus teora läbi töötamise ja analüüsi käigus, et uurimistöö keskendub eeskätt kodanikupädevusele kitsamas tähenduses. Seetõttu on töö käigus täpsustatud ja põhjendatud, kuidas kodanikupädevust mõistetakse ning millised on selle mõõtmised käesolevas uurimuses. Selline lähenemine võimaldab paremini mõista kogukonnapraktika mõju ning toetab hariduspoliitika ja -praktika arendamist noorte kodanikupädevuse tõhustamiseks.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Kodanikupädevus

Tänapäeva kiiresti muutuv ja üha mitmekülgsemas maailmas on kodanikupädevus kujunenud üheks olulisematest üldpädevuseks, mida erinevate riikide haridussüsteemid üle maailma püüavad arendada. Kodanikupädevus ei tähenda pelgalt teadmisi seadustest või valimisõigusest, vaid hõlmab laiemalt oskust ja valmisolekut osaleda ühiskonnaelus, mõista sotsiaalseid ja poliitilisi protsesse ning tegutseda vastutustundliku ja teadliku kodanikuna. Nii Euroopa Liidu kui ka Eesti üldhariduspoliitika kujundamisel rõhutatakse kodanikupädevuse tähtsust kui demokraatliku ühiskonna alussammast, mis aitab kaasa sotsiaalsele sidususele ja riigi arengule (Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus, 2018; Vabariigi Valitsus, 2011/2014).

Kodanikupädevuse arendamine on eriti oluline noorte seas, kelle väärtushinnangud, hoiakud ja teadmised kujunevad suuresti koolikeskkonnas. Haridusasutustel on seetõttu võtmeroll mitte ainult teadmiste edastamisel, vaid ka kriitilise mõtlemise, koostööoskuste ja ühiskondliku vastutustunde kujundamisel. Kodanikupädevus on tihedalt seotud ka teiste üldpädevustega, nagu sotsiaalne ja kultuuriline pädevus, enesemääratlusoskus ning väärtuspädevus (Toots, Idnurm & Shevaljova, 2006).

Kodanikupädevus on Euroopa Liidus määratletud kui võtmekompetentsus, mis on vajalik elukestvaks õppeks ja ühiskonnaelus osalemiseks. Euroopa Parlamendi ja nõukogu (2018) soovitusel kirjeldatakse kodanikupädevust kui suutlikkust tegutseda vastutustundliku kodanikuna, mõista ühiskondlikke, majanduslikke ja poliitilisi protsesse ning osaleda aktiivselt demokraatlikus elus, tuginedes inimõigustele, sotsiaalsele õigusele ja õigusriigi põhimõtetele. (Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta, 2018)

Kodanikupädevus hõlmab teadmisi demokraatia, kodanikuõiguste, võrdsuse ja õigluse kohta, samuti arusaamist Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste institutsioonide toimimisest. See eeldab ka teadlikkust ajaloolistest ja kaasaegsetest arengutest, mis mõjutavad ühiskonda nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil. Kodanikupädevus ei piirdu ainult teadmistega – see sisaldab ka hoiakuid ja väärtusi, nagu sallivus, austus inimõiguste vastu, koostöövalmidus ja kriitiline mõtlemine (Council of Europe, 2011a).

Eesti riiklikus õppekavas käsitletakse üldpädevusena sotsiaalset- ja kodanikupädevust. Kodanikupädevuse mõiste on tihedalt seotud sotsiaalse pädevusega, kuid erineb sellest oma ulatuse ja fookuse poolest. Kui sotsiaalne pädevus keskendub eelkõige isikutevahelistele suhetele ja lähikeskkonnas toimetulekule, siis kodanikupädevus laieneb ühiskonna tasandile,

hõlmates osalust kodanikuühiskonnas, poliitilistes protsessides ja avalikus elus (Vabariigi Valitsus, 2011/2014). Kodanikupädevus võimaldab inimestel kasutada oma õigusi ja täita kohustusi teadlikult ja vastutustundlikult, olles samal ajal valmis panustama ühiskonna arengusse. Kodanikupädevuse määratlemisel on oluline arvestada selle situatsioonispetsiifilist iseloomu. Uuringud on näidanud, et oskused ja teadmised, mis on omandatud lähikeskkonnas, ei pruugi automaatselt üle kanduda ühiskondlikule tasandile (Ten Dam & Volman, 2007). Seetõttu tuleb kodanikupädevust käsitleda kui kompleksset ja ajas arenevat arengulist nähtust, mille kujunemine sõltub nii indiviidi isiklikest omadustest, kodust kui ka sotsiaalsest ja hariduslikust keskkonnast.

Koolikeskkond on üks olulisemaid kogemusi, mille najal kujunevad noortel teadmised, oskused ja hoiakud, mis on vajalikud aktiivseks ja vastutustundlikuks kodanikuks kasvamisel. Kodanikupädevuse arendamine koolis ei piirdu üksnes ühiskonnaõpetuse tundidega, vaid on osa laiemast üldpädevuste kujundamise protsessist, mis hõlmab kõiki õppeaineid ja koolielu aspekte (Vabariigi Valitsus, 2011/2014). Kodanikupädevuse arendamine algab lähikeskkonnast – klassist ja koolist – ning laieneb järk-järgult ühiskonna tasandile. See arenguline protsess eeldab, et õpilased saavad kogemusi nii individuaalses kui ka kollektiivses tegutsemises, arendades samal ajal kriitilist mõtlemist, koostööoskusi ja sotsiaalset vastutust (Ten Dam & Volman, 2007).

Uuringud on näidanud, et kodanikupädevuse kujunemisel mängivad olulist rolli nii kodune kasvukeskkond kui ka kooli sotsiaalne kliima. Näiteks on perede sotsiaal-majanduslik taust seotud noorte osalusvalmiduse ja arusaamadega kodanikukäitumisest (Sherrod, Flanagan & Youniss, 2002). Avatud arutelukeskkond, kaaslaste toetus ja õpetajate julgustus diskussioonides osalemiseks loovad soodsa pinnase kodanikupädevuse arenguks. Samuti on leitud, et osalemine õpilasorganisatsioonides ja koolivälistes projektides suurendab noorte hilisemat aktiivsust ühiskondlikes algatustes (Flanagan, 2003).

Kodanikupädevuse arendamine koolis eeldab ka õpetajate teadlikkust ja valmisolekut integreerida kodanikuhariduse elemente oma ainetundidesse. Näiteks saab kirjanduse tundides käsitleda ühiskondlikke teemasid läbi kirjandustegelaste, ajalootundides analüüsida demokraatia arengut ning geograafias käsitleda globaalprobleeme, nagu kliimamuutused ja ränne (Watts & Flanagan, 2007). Oluline on mõista, et kodanikupädevuse arendamine ei toimu iseenesest – see vajab teadlikku suunamist, refleksiooni ja võimalust kogeda osalust. Õpilastele tuleb pakkuda võimalusi otsustada, vastutada ja arutleda, et nad mõistaksid oma rolli ühiskonnas ning usuksid oma võimesse muutusi esile kutsuda (Godfrey & Grayman, 2014).

1.2 Eesti õpilaste kodanikupädevuse areng

Eesti on alates 1999. aastast osalenud Rahvusvahelises kodanikuhariduse uuringutes ICCS (International Civic and Citizenship Education Study), mis võimaldab jälgida noorte kodanikualaste teadmiste, hoiakute ja osalusvalmiduse arengut pikema aja jooksul (ICCS, 2022). Antud uuring on näidanud, et noorte kodanikupädevus on otseselt seotud nende valmisolekuga osaleda demokraatlikes protsessides, usaldusega institutsioonide vastu ning sallivusega erinevate ühiskonnagruppide suhtes (Torney-Purta, 2002; Hoskins et al., 2012). ICCS 2022. aasta uuringu raport rõhutab, et maailmas, kus demokraatlikud väärtused on surve all, on haridusel keskne roll nende väärtuste säilitamisel ja edendamisel (ICCS, 2022). Geopoliitilised sündmused, nagu Venemaa agressioon Ukrainas, on toonud esile vajaduse kasvatada noortes kriitilist mõtlemist, meediakirjaoskust ja suutlikkust eristada usaldusväärset teavet propagandast. Kodanikupädevus aitab noortel mõista rahvusvahelisi suhteid, inimõiguste rikkumisi ja demokraatia haavatavust. See toetab arusaama, et kodanikuks olemine ei piirdu oma riigi piiridega – globaliseerunud maailmas on oluline mõista ka maailmakodaniku rolli ja vastutust (Kahne & Middaugh, 2008). Kodanikupädevus on seega võtmetähtsusega demokraatliku kultuuri kestlikkuse tagamisel, mis ei põhine üksnes seadustel ja institutsioonidel, vaid ka väärtustel, normidel ja kodanike aktiivsel osalusel. Haridus peab seetõttu looma tingimused, kus noored saavad arendada oskusi ja hoiakuid, mis võimaldavad neil olla teadlikud, kriitilised ja kaasavad kodanikud – nii kohalikul, riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil (Inglehart, 1990; Schmitter & Karl, 1991).

ICCS 2022 uuringu tulemused näitavad, et Eesti õpilaste kodanikualased teadmised on püsinud stabiilselt kõrgel tasemel, mis viitab tugevale haridusstrateegiale ja kodanikuhariduse järjepidevale arendamisele. Eriti märkimisväärne on see, et Eesti on suutnud säilitada kõrge tulemuse ka keerulistes oludes, mida on mõjutanud COVID-19 pandeemia, Ukraina sõda ja laiemad demokraatia kriisid maailmas (Ümarik, M. & Tinn, M. (toim), 2022). Uuring toob esile ka mitmeid sotsiaalseid ja kultuurilisi erisusi. Näiteks on tüdrukutel üldiselt kõrgemad kodanikualased teadmised kui poistel ning eestikeelsetes koolides õppivad õpilased saavutavad paremaid tulemusi kui venekeelsetes koolides õppivad noored. Samas on täheldatud positiivseid arenguid, näiteks venekeelsete koolide õpilaste teadmiste paranemist ja tüdrukute stabiilselt kõrget saavutustaset. ICCS uuringud rõhutavad ka kodanikupädevuse mitmekesisist olemust. Lisaks teadmistele mõõdetakse hoiakuid demokraatia, vähemuste ja ühiskondliku osaluse suhtes. Eestis on aja jooksul täheldatud positiivset muutust õpilaste sallivuses ja suhtumises vähemusgruppidesse, mis viitab väärtuskasvatuse tõhususele koolides

(Myrick & Martorell, 2011).

Eesti kogemus näitab, et kodanikupädevuse arendamine on võimalik ka väikese riigi kontekstis, kui sellele pööratakse süsteemset tähelepanu nii hariduspoliitikas kui ka koolipraktikas. ICCS uuringute tulemused pakuvad väärtuslikku tagasisidet ja suuniseid edasisteks arendusteks, aidates kujundada haridust, mis toetab demokraatliku ja sidusa ühiskonna püsimist.

1.3. Kodanikupädevuse arendamine

Kuigi kodanikupädevuse tähtsust hariduses on laialdaselt tunnustatud, kaasneb selle arendamisega mitmeid väljakutseid. Üheks olulisemaks probleemiks on kodanikupädevuse mõiste mitmetähenduslikkus ja poliitiline laetus. Erinevad teadlased ja poliitilised rühmitused rõhutavad kodanikupädevuse erinevaid aspekte – alates kriitilisest mõtlemisest ja võrdsusest kuni seaduskuulekuse ja rahvusliku uhkuseni (Galston, 2001; Putnam, 1993). See mitmekesisus muudab hariduspraktikute töö keeruliseks, kuna selge valiku tegemine võib viia süüdistusteni poliitilises kallutatuses. Teiseks väljakutseks on kodanikupädevuse komponentide omavahelised pinged. Näiteks võib kriitiline mõtlemine olla vastuolus institutsioonide usaldusega või rahvuslik uhkus etnilise sallivusega (Green et al., 2006; Janmaat, 2006). Sellised pinged viitavad, et kõiki pädevusi ei saa arendada samaaegselt ega võrdselt. Kolmandaks tuleb arvestada, et kodanikupädevuse arendamine ei pruugi automaatselt viia demokraatia tugevnemiseni. Mõned teadlased väidavad, et demokraatia ise kujundab kodanikupädevusi, mitte vastupidi (Schmitter & Karl, 1991). Muller ja Seligson (1994) leidsid, et makrotasandi tegurid, nagu sissetulekute ebavõrdsus, mõjutavad demokraatlikke muutusi rohkem kui kodanikuhoiakud.

Uuringud on viidanud haridusprogrammide tõhususe piiratusele teatud valdkondades. Uuringud näitavad, et dialoog, osalus ja praktiline tegevus – näiteks kooliparlamendid, arutelud ja vabatahtlik töö – toetavad teadmiste ja osalusvalmiduse arengut (Torney-Purta, 2002; Kahne & Sporte, 2008; Hoskins et al., 2012). Samas on vähe tõendeid selle kohta, et formaalsed programmid suudaksid tõhusalt arendada etnilist sallivust. Kontaktiteooria kohaselt on igapäevane suhtlus eri rahvustest õpilaste vahel (nt segakoolides) palju tõhusam kui formaalsed programmid (Holme et al., 2005; Bruegel, 2006).

Vaatamata neile väljakutsetele on kodanikupädevuse arendamiseks mitmekülgseid võimalusi. Aktiivsed õppemeetodid, nagu teenuspõhine õpe, probleemipõhine õpe ja projektõpe, on osutunud tõhusaks vahendiks kodanikupädevuste arendamisel (Chica et al., 2022; Jiménez et al., 2020). Need meetodikad võimaldavad õpilastel siduda teoreetilisi

teadmisi praktiliste kogemustega, arendada kriitilist mõtlemist ja sotsiaalset vastutust ning osaleda ühiskondlikult tähenduslikes tegevustes.

Kodanikupädevuse arendamine nõuab seega tasakaalustatud ja teadlikku lähenemist, mis arvestab nii ühiskondlikke vajadusi kui ka õpilaste individuaalseid eripärasid. Haridussüsteem peab looma tingimused, kus noored saavad turvalises keskkonnas katsetada, eksida, arutleda ja õppida – olles samal ajal suunatud ühiskonna kestlikule arengule.

Õpetajatel on kodanikupädevuse arendamisel keskne roll, kuna just nemad kujundavad igapäevast õpikeskkonda, kus noored saavad kogeda osalust, arutleda ühiskondlike teemade üle ning mõtestada oma rolli kodanikuna. Kodanikupädevus ei ole ainult ühiskonnaõpetuse õpetajate vastutusala – see on üldpädevus, mida saab ja tuleb arendada kõikides õppeainetes (Sherrod, Flanagan & Youniss, 2002).

Valdkonnaainete õpetajad, nagu ajalugu, inimeseõpetus, geograafia ja kirjandus, saavad toetada kodanikupädevuse arengut, käsitledes oma tundides ühiskondlikke teemasid, väärtusküsimusi ja demokraatia toimimist. Näiteks saab kirjandustundides analüüsida tegelaste moraalseid valikuid ja ühiskondlikku konteksti, ajalootundides arutleda demokraatia kujunemise üle ning geograafias käsitleda globaalprobleeme, nagu kliimamuutused ja ränne (Watts & Flanagan, 2007).

Oluline on luua avatud klassikliima, kus õpilased tunnevad end turvaliselt oma arvamust avaldades. Uuringud on näidanud, et arutlev õhkkond ja õpetajate julgustus diskussioonides osalemiseks toetavad kodanikupädevuse arengut (Godfrey & Grayman, 2014). Eesti õpilased on toonud välja, et ühiskonnaõpetuse tundides julgustavad õpetajad neid sageli oma arvamust kujundama ja arutlema, mis on hästi kooskõlas aine eesmärkidega (Idnurm, Kattai, Roos & Toots, 2011).

Lisaks aineõppele on oluline roll ka koolivälistel tegevustel – õpilasesindused, projektid, vabatahtlik töö ja koostööpartnerlused teiste koolide või organisatsioonidega. Need tegevused pakuvad noortele reaalseid osalemiskogemusi, mis aitavad mõista oma rolli ja mõju ühiskonnas. Samas tuleb arvestada, et mitte kõik õpilased ei osale vabatahtlikult sellistes tegevustes, mistõttu on oluline pakkuda osalemisvõimalusi ka neile, kes ei kuulu aktiivsesse tuumikusse (Toots, Idnurm & Shevaljova, 2006).

Õpetajad saavad toetada kodanikupädevuse arengut ka igapäevastes olukordades – näiteks arutledes klassis toimunud konfliktide üle, suunates õpilasi märkama ebaõiglust või julgustades neid oma ideid ellu viima. Klassijuhatajad mängivad siinjuures olulist rolli, olles sillaks kooli ja kodu vahel ning toetades õpilaste sotsiaalset ja väärtusarengut.

Kodanikupädevuse arendamine eeldab ka õppijakeskset lähenemist. Õpetajad peaksid

arvestama õpilaste varasemate teadmiste ja kogemustega ning pakkuma mitmekesiseid ülesandeid, mis võimaldavad erinevatel õpilastel leida endale sobivaid viise ühiskonnaelus osalemiseks. Näiteks võib üks õpilane eelistada osaleda poliitilistes aruteludes, teine aga panustada heategevusprojektidesse või keskkonnahoidu (Toots, 2008).

1.4. Kogukonnapraktika ja selle rakendamine Eesti koolides

Kogukonnapraktika on Eestis rakendatav kodanikuhariduslik programm, mille eesmärk on arendada noorte sotsiaalset ja kodanikupädevust läbi praktilise tegevuse vabaühendustes. Tegemist on kogemusõppe vormiga, kus õpilased osalevad vabatahtlikus töös, et mõista kodanikuühiskonna toimimist ning arendada oma isiklikke ja ühiskondlikke oskusi (Kogukonnapraktika. Programmist). Programmi aluseks on rahvusvahelised eeskujud, nagu International Baccalaureate'i „Creativity. Action. Service“ ning Ameerika Ühendriikide kogukondliku teenistuse mudelid. Eestis kujunes kogukonnapraktika välja koostöös ühiskonnaõpetuse õpetajatega ning selle pilootprojekt käivitati 2013/2014. õppeaastal Lääne-Virumaal, kus osalesid kaks kooli ja 16 vabaühendust. Positiivne tagasiside viis programmi laienemiseni üle Eesti (Kogukonnapraktika. Programmist).

Kogukonnapraktika on nüüdseks kaasatud Eesti gümnaasiumi riiklikkusse õppekavasse, rõhutades praktilise õppe olulisust ühiskonnaõpetuses. Soovituslikult peaks kolmandik ainekavast koosnema praktilistest tegevustest, sealhulgas kogukonnapraktikast, vabatahtlikust tööst ja projektipõhisest õppest (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2024). Programmi struktuur näeb ette, et õpilased valivad ise vabaühenduse, kus nad teevad 10–15 tundi vabatahtlikku tööd. Neid juhendavad nii kooli õpetajad kui ka vabaühenduste esindajad, kes aitavad kogemusi mõtestada ja siduda teoreetiliste teadmistega. Tagasiside põhjal on programm suurendanud noorte teadlikkust kodanikualgatusel ning valmisolekut osaleda ühiskondlikus elus (Kogukonnapraktika. Programmist).

Kogukonnapraktika mõju noorte kodanikupädevusele on mitmetahuline. Esiteks pakub see reaalselt kogemust vabaühendustes, kus noored osalevad tegevustes, mis aitavad mõista kodanikualgatusel tähendust ja mõju. Teiseks toimub teoreetilise ja praktilise õppe sidumine, kus õpetajad seovad praktikakogemused ühiskonnaõpetuse teemadega, võimaldades õpilastel paremini mõista ja rakendada õpitut. Oluline osa programmist on refleksioon ja analüüs, mida toetavad praktikapäevikud, arutelud ja esseed. Need aitavad noortel oma kogemusi mõtestada ning arendada kriitilist mõtlemist. Samuti toetab programm sotsiaalset tundlikkust, kuna noored puutuvad kokku erinevate ühiskonnagruppidega ja õpivad mõistma abivajajate olukorda. Lisaks arendab kogukonnapraktika ettevõtlikkust ja algatusvõimet – mitmed noored

jätkavad vabatahtlikku tegevust või soovivad tulevikus ise midagi kogukonna heaks teha (Kogukonnapraktika. Programmist).

1.4.1. Kogukonnapraktika Saaremaa Gümnaasiumis

Saaremaa Gümnaasiumis on kogukonnapraktika integreeritud kohustuslikku kursusesse „Saarlus ja kogukonnapraktika“, mis sisaldab nii teoreetilist kui ka praktilist osa ning lõpeb koolieksamiga. Kursuse eesmärk on arendada õpilaste arusaama saarluse identiteedist, kultuurist ja kogukonnast ning pakkuda võimalust neid teadmisi kogukonnapraktika kaudu rakendada (Saarluse ja kogukonnapraktika kursuse kava, 2024). Kursus koosneb 21 auditoorsest tunnist ja 10 tunnist vabatahtlikust tööst erinevates kogukonna organisatsioonides. Praktilise osa raames koostavad õpilased õpimapi, kuhu kogutakse analüüsid, enesehindamised ja tagasiside. Kursuse lõpus sooritatakse koolieksam, mille hindamine põhineb osalusel, õpimapi kvaliteedil ja eksamitulemusel. Lisaks toimuvad kursuse raames mitmed sündmused, nagu vabaühenduste laat, inspiratsioonipäev ja mentoripäev, mis aitavad õpilastel süvendada oma teadmisi ja oskusi kogukonnatöös. Selline lähenemine toetab õpilaste kodanikupädevuse arengut ning tugevdab sidet kohaliku kogukonnaga (Saarluse ja kogukonnapraktika kursuse kava, 2024).

Magistritöö eesmärgiks on analüüsida, kuidas hindavad gümnaasiumiõpilased kogukonnapraktika mõju oma kodanikupädevuse kujunemisele Saaremaa Gümnaasiumis.

Töös on püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Kuidas seostavad õpilased kogukonnapraktikat kodanikupädevuse erinevate komponentide (teadmised, oskused, hoiakud) kujunemisega?
2. Mida hindavad õpilased kogukonnapraktika läbimisel oluliseks?
3. Kuivõrd seostavad õpilased kogukonnapraktika läbimise kogemust kodanikuaktiivsusega tulevikus?
4. Kuivõrd erinevad a) poiste ja tüdrukute ning b) 10. ja 12. klassi õpilaste hinnangud kogukonnapraktika mõjule?

2. Metoodika

Uurimistöö eesmärgi täitmiseks ja uurimisküsimustele vastuse leidmiseks kasutatakse kvantitatiivset andmeanalüüsi. Kasutati ankeetküsitlust, mis võimaldab samaaegselt uurida suuremat hulka osalejaid ning koguda andmeid tabeli kujul, misjärel saab neid statistiliselt korrastada (Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P., 2010).

2.1. Valim

Uuringus kasutati sihipärast valimit, mis koosnes Saaremaa Gümnaasiumi 10.-12. klassi õpilastest. Valimi kasutamine tulenes asjaolust, et kõnealused õpilased olid kõik osalenud kogukonnapraktikas, mis andis vahetu ligipääsu asjakohasele sihtrühmale. Asjaolu, et valimisse kuulusid kõigi kolme aasta õpilased, tuleneb sellest, et Saaremaa Gümnaasiumis võib kogukonnapraktika läbimise aasta valida gümnaasiumiõpingute vältel õpilane ise.

Aprillis 2024 Saaremaa Gümnaasiumis läbi viidud küsitlusele vastas kokku 394 õpilast kogu kooli 505 õpilasest. 6 õpilast ei soovinud oma sugu avaldada ning nende tulemused jäid töös arvestamata. Uurimuses osalenute andmed on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Õpilaste klass ja sugu.

	Mehed	Naised	Kokku
G1 (10. klass)	66	83	149
G2 (11. klass)	53	72	125
G3 (12. klass)	46	68	114
Kokku	165	223	388

2.2. Andmekogumine

Andmekogumise meetodiks valiti struktureeritud ankeetküsitlus, kasutades Likerti skaalat, mis võimaldas õpilastel hinnata 18 erinevat väidet seoses nende kogukonnapraktika kogemusega. Lisaks väidete hindamisele said õpilased vastata ka kahele avatud vastusega küsimusele kogukonnapraktika kogemuse kohta. Avatud küsimused on küsimused, millele vastaja saab vabalt oma sõnadega vastata. Avatud küsimuste lisamist küsimustikku tuleb hoolega kaaluda, sest neid ei saa kodeerimata kujul koos teiste tunnustega statistilises analüüsis kasutada ning nende kodeerimine võib olla väga ajamahukas (Beilmann, 2020). Küsitlus toimus elektrooniliselt, kasutades veebipõhist platvormi, mis tagas kiire andmete kogumise ja automaatse andmete salvestuse. Likerti skaala on kategoriaalne, mittevõrdlev mõõtevahend, mille abil hinnatakse vastajate nõustumise astet erinevate väidetega, mis on seotud hoiakute või arvamuste mõõtmisega. Skaala töötas välja Rensis Likert 1932. aastal ning seda peetakse üheks usaldusväärsemaks meetodiks hoiakute kvantitatiivseks hindamiseks. Vastajad palutakse asetada end kindlale positsioonile järjestatud vastusevariantide skaalal, näiteks neljapallisel skaalal („alati“, „enamasti“, „mõnikord“, „mitte kunagi“) või sagedamini kasutataval viiepallisel skaalal, kus „1“ tähistab täielikku mittenõustumist ja „5“ täielikku nõustumist väitega. Selline lähenemine võimaldab uurijal koguda struktureeritud andmeid, mis sobivad statistiliseks analüüsiks ning toetavad hoiakute

ja tajumuste usaldusväärset mõõtmist. (Osula, 2008)

Küsitluse koostamisel lähtuti kodanikupädevuse käsitlusest, mis tõi välja pädevuse komponendid: teadmised, oskused ja hoiakud (Malleus, Kodanikupädevus, 2015). Küsitlus jaotati kolme teemaplokki.

Esimeses teemaplokis andsid õpilased hinnanguid kogukonnapraktika mõjule kodanikupädevuse komponentide kaupa, teises plokis hindasid õpilased kogukonnapraktika olulisuse ja kolmandas plokis hindasid õpilased, kuivõrd mõjutab kodanikupraktika läbimine nende kodanikuaktiivsust tulevikus. Küsimustiku lõpus oli kaks avatud vastusega küsimust, kus õpilased said välja tuua, mis neile kogukonnapraktikas meeldis kõige enam või kõige vähem.

Ankeetküsitluse küsimustiku koostamisel lähtuti gümnaasiumi riikliku õppekava sotsiaalse ja kodanikupädevuse mõistest, mille alusel väited sõnastati (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2024). Enne lõpliku küsitluse läbiviimist viidi läbi küsimustiku katsetamine, mille eesmärk oli hinnata küsimuste arusaadavust, sõnastuse selgust ning küsimustiku struktuuri loogilisust. Katsetamine toimus samavanuselise õpilasgrupi peal, kes ei kuulunud põhivalimisse, kuid kelle profiil vastas sihtrühma tunnustele. Pilootuuringu käigus andsid osalejad tagasisidet, et esialgses küsimustikus kasutatud skaala pakkus piisavalt erinevaid vastusevõimalusi ning oli nende hinnangul sobiv ja kasutajasõbralik. Samas leiti, et vastusevariant „nii ja naa“ ei olnud vajalik ega lisaväärtust pakkuv. Selle asemel soovitati lisada valik „ei oska öelda“, mis võimaldaks vastajatel väljendada ebakindlust või neutraalset seisukohta.

2.3. Andmeanalüüs

Ankeetküsitlus viidi läbi Saaremaa Gümnaasiumi õpilaste seas aprillis 2024. Kasutati veebipõhist *Google Forms* keskkonda. Küsitluse eesmärk, sisu ja läbiviimise meetoodika olid eelnevalt kooskõlastatud kooli aineõpetajatega, kellelt saadi luba külastada kõiki klassiruumi kas tunni alguses või lõpus. Küsitluse autor tutvustas igas klassis lühidalt küsitluse eesmärki ning rõhutas, et osalemine on vabatahtlik. Samuti anti selgitusi vastamise anonüümsuse kohta, kinnitades, et kogutud andmeid töödeldakse viisil, mis ei võimalda vastajate isikut tuvastada.

Küsitlusele ligipääsu lihtsustamiseks genereeris autor *Google Forms* lingist QR-koodi, mis kuvati klassiruumis ekraanile. See võimaldas õpilastel kasutada oma nutiseadmeid, et kiiresti ja mugavalt avada küsimustik ning vastata sellele optimaalselt tunni ajakasutust silmas pidades. Autori varasem kogemus näitas, et pelgalt veebiküsitluse lingi saatmine ei taga piisavat vastanute hulka, eriti kooliõpilaste sihtrühmas, kelle motivatsioon iseseisvalt

küsimustikule vastata võib olla madal. Seetõttu otsustas autor küsitluse läbiviimisel kasutada vahetut kontakti sihtrühmaga, külastades õpilasi koolis kohapeal. Selline lähenemine võimaldas luua usaldusväärsema ja motiveerivama vastamiskeskonna ning suurendas oluliselt vastamismäära.

Kogutud andmete analüüsimiseks kasutati kirjeldavat statistikat, mis võimaldas tuvastada peamised trendid ja hoiakud. Andmetöötlus hõlmas keskmiste, standardhälvete ja sageduste arvutamist ning tulemuste visualiseerimist graafikute ja tabelite kujul. Uurimistöö eesmärk oli tagada, et analüüs oleks piisavalt põhjalik, et võimaldada tulemuste üldistamist kogu valimile. Andmetöötluseks kasutati Exceli programmi andmeanalüüsi tööriistu. Likerti skaala küsimuste puhul teisendati hinnangud 4 palli skaalale (1- üldse ei nõustu, 4- nõustun täiesti), ning vastused „ei oska öelda“ hinnati nulliga (Õunapuu, 2014).

Uuringu läbiviimisel järgiti kõrgkoolide soovitusi uurimistöö eetilise kohta, tagades osalejate informeerimise uurimuse eesmärkidest, andmete konfidentsiaalsuse ning vabatahtliku osalemise. Uurimustulemuste usaldusväärse tagamiseks kontrolliti andmeid sisestusvigade osas ja analüüsimetoodika valik põhines asjakohastel statistilistel põhimõtetel. Küsitluse läbiviimisel pöörati suurt tähelepanu andmekogumise protsessi korrektsusele. Elektroonilise küsitluse platvorm võimaldas koguda andmeid anonüümselt ja turvaliselt, tagades osalejate privaatsuse kaitse. Kõiki uuringutulemusi töödeldi ja analüüsi vastavalt kehtivatele andmekaitse nõuetele.

3. Tulemused

Tulemuste peatükis annan ülevaade uurimistöö tulemustest uurimisküsimustest lähtuvalt. Kuna kodanikupädevuse puhul tuleb silmas pidada nii teadmiste, oskuste kui hoiakute komponenti, siis küsiti õpilaste hinnanguid samast põhimõttest lähtuvalt. Tulemused esitatud vastavate jaotuste kaupa. Käesolevas uurimistöös kasutatud küsimustiku väited on jaotatud kolme kategooriasse – oskused, teadmised ja hoiakud – tuginedes Euroopa Nõukogu poolt välja töötatud demokraatliku kultuuri pädevuste raamistikule, mida rakendatakse ka Eesti haridussüsteemis (Lisa 2). Mudel ise kirjeldab 20 tunnust, mis on jaotatud nelja põhivaldkonda: väärtused, hoiakud, oskused ja teadmised ning mille eesmärk on toetada õppijate kujunemist aktiivseteks, vastutustundlikeks ja koostöövõimelisteks kodanikeks kultuuriliselt mitmekesisel demokraatlikus ühiskonnas. (Demokraatliku kultuuri pädevused, 2017) Oskuste kategooriasse kuuluvad väited (3, 4., 5., 9., 12.), mis hindavad õppija suutlikkust suhelda erinevates sotsiaalsetes kontekstides, teha koostööd, lahendada konflikte ning mõista kogukonna vajadusi. Need väited on seotud selliste pädevustega nagu empaatia,

koostööoskus, suhtlemisoskus ja eneseteostusvõime. Näiteks väited „Kogukonnapraktika arendas minu oskust suhelda kohasel viisil sõprade, pere ja kolleegidega“ ning „Kogukonnapraktika andis mulle võimaluse ennast teostada“ peegeldavad neid oskusi.

Teadmiste kategooria koondab väiteid (6., 7., 11., 13., 15), mis käsitlevad õppija arusaama ühiskonna toimimisest, demokraatia põhimõtetest ja kodanikukohustustest. Need on seotud teadmiste ja mõistmisega demokraatlikest protsessidest, kodanikuühiskonnast ning inimõigustest. Näiteks väide „Kogukonnapraktika andis teadmisi demokraatia, kodanikuühiskonna ja inimõiguste kohta“ toetab seda dimensiooni.

Hoiakute kategooriasse kuuluvad väited (8., 10, 14.), mis peegeldavad õppija suhtumist ühiskonda, kodanikuvastutust ja kaasatust. Need on seotud selliste hoiakutega nagu vastutustunne, osalusvalmidus ja enesetõhusus. Näiteks väide „Kogukonnapraktika kasvatas minus vastutustundlikkust kodanikuna“ väljendab selgelt hoiakulist arengut, mida pädevusmudel oluliseks peab.

3.1. Hinnangud kogukonnapraktika mõjule oskuste kujunemisel

Oskuste komponenti väidetele vastas kokku 394 õpilast. Kõige kõrgema keskmise hinnangu (3,50) sai väide, et kogukonnapraktika kaudu on õpitud aktiivselt osalema kogukonna tegevustes. See toob välja sellele, et osalejad hindasid oma osalemist kogukonnas kõige kõrgemalt. Teise kõrgeima hinnangu (3,40) sai väide, et kogukonnapraktika andis võimaluse ennast teostada. See näitab, et paljud vastajad kogesid praktika käigus isiklikku rahulolu ja arengut. Väide, et kogukonnapraktika arendas oskust käia läbi erineva taustaga inimestega, sai keskmiseks hindeks 3,10. See näitab, et mitmekesisusega toimetuleku oskus paranes mõõdukalt. Kõige madalama hinnangu (2,90) sai väide, et kogukonnapraktika arendas oskust lahendada konflikte konstruktiivsel viisil. Kuigi see tulemus on madalam võrreldes teiste väidetega, jääb see siiski üle keskmise, viidates mõningasele arengule ka selles valdkonnas.

Analüüsides kogukonnapraktika mõju oskuste arengule vastajate soo lõikes, ilmnesid kõige suuremad erinevused kahes valdkonnas. Esiteks hindasid naissoost vastajad kõrgemalt oma arengut oskuses lahendada konflikte konstruktiivselt (tüdrukud: 3,1; poisid: 2,6). See viitab sellele, et tüdrukud tajusid kogukonnapraktikat tõhusamana just konfliktide lahendamise oskuse arendamisel. Teiseks ilmnes märgatav erinevus väites, et kogukonnapraktika arendas oskust käia läbi eri taustaga inimestega (tüdrukud: 3,3; poisid: 2,9). Ka siin hindasid tüdrukud oma arengut kõrgemalt kui poisid. Ülejäänud väidete puhul olid poiste ja tüdrukute hinnangud sarnasemad ning erinevused jäid väiksemaks.

Kodanikupädevus sisaldab õpilase oskust ühiskonnas ja kogukonnas suhelda.

Kogukonnapraktika eesmärgiks on suhtlemisoskuse arendamine praktiliste tegevuste raames.

Enim hindavad kogukonnapraktikat suhtlemisoskuse kujunemisel 12. klassi meessoost õpilased. Kõige vähem hindasid suhtlemisoskuse arengut seoses kogukonnapraktikaga 11. klassi noormehed. Tabelis 2 on toodud vastavad tulemused.

Tabel 2. Kogukonnapraktika arendas minu oskust suhelda kohasel viisil sõprade, pere ja kolleegidega vabaühenduses.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,3	1,8
	N (n=83)	2,4	1,8
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,2	1,8
	N (n=72)	2,4	1,8
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,7	1,7
	N (n=68)	2,3	1,8
		2,4	1,8

Samuti kuulub kodanikupädevuse juurde oskus läbi käia erinevate etnilise, kultuurilise või sotsiaal-majandusliku taustaga inimestega ehk suutlikkus olla empaatiline ja salliv. Tabel 3 kirjeldab vastavaid tulemusi. Küsitletud õpilastest tajusid siin enim seost kogukonnapraktikaga 10. klassi tüdrukud, kõige vähem 11. klassi poisid.

Tabel 3. Kogukonnapraktika arendas minu oskust käia läbi eri (nt etnilise, kultuurilise, sotsiaal-majandusliku) taustaga inimestega.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,2	1,8
	N (n=83)	2,5	1,7
G2 (11. klass)	M (n=53)	2	1,7
	N (n=72)	2,3	1,8
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,4	1,7
	N (n=68)	2,4	1,6
		2,3	1,7

Kogukonnapraktika raames on kodanikupädevuse kujundamiseks oluline arendada ka konfliktilahendamise oskusi. Uues olukorras tuleb tihti ette konflikte ning paljude õpilaste jaoks võib kogukonnapraktika olla ka esimeseks kogemuseks, kus tuleb erimeelsustele leida lahendus. Kõige rohkem tajusid konfliktilahenduse oskuste arengut 10. klassi tüdrukud, kõige vähem 11. klassi poisid. Tabelis 4 on toodud vastavad tulemused.

Tabel 4. Kogukonnapraktika arendas minu oskust lahendada konflikte konstruktiivsel viisil.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,2	1,8
	N (n=83)	2,5	1,7
G2 (11. klass)	M (n=53)	2	1,7
	N (n=72)	2,3	1,8
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,4	1,7
	N (n=68)	2,4	1,6
		2,3	1,7

Enesetoetus on oluline kodanikupädevusega seotud oskus, mis keskendub indiviidi võimele enda eest hoolitseda, iseseisvalt otsuseid langetada ja oma heaolu eest seista. Enesetoetus hõlmab nii emotsionaalset kui ka praktilist aspekti, pakkudes vahendeid ja strateegiaid, mis aitavad inimestel igapäevaelus toime tulla ja raskustega hakkama saada. Kogukonnapraktika puhul väljendub eneseteostus ennekõike võimaluses valida endale huvidele ja vajadustele sobiv praktikakoht ning läbi erinevate praktikategvuste end teostada. Kõrgeimalt hindasid siin seost kogukonnapraktikaga 10. ja 12. klassi tüdrukud ning madalaim on tulemus 10. ja 12. klassi poiste seas (tabel 5).

Tabel 5. Kogukonnapraktika andis mulle võimaluse ennast teostada.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2	1
	N (n=83)	3	1,6
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,5	1,8
	N (n=72)	3	1,6
G3 (12. klass)	M (n=46)	2	1,8
	N (n=68)	2,9	1,7
		2,6	1,6

Aktiivne osalemine kogukonnapraktikas aitab noortel arendada oskust osaleda aktiivselt kogukonna tegevustes. Kõrgeimad hinnangud selle oskuse suhtes, et kuidas kogukonnapraktika seda oskust toetas, on andnud 10.klassi poisid ja 11. klassi tüdrukud. Kõige vähem tajusid selle oskuse seost kogukonnapraktikaga 11. klassi poisid (tabel 6).

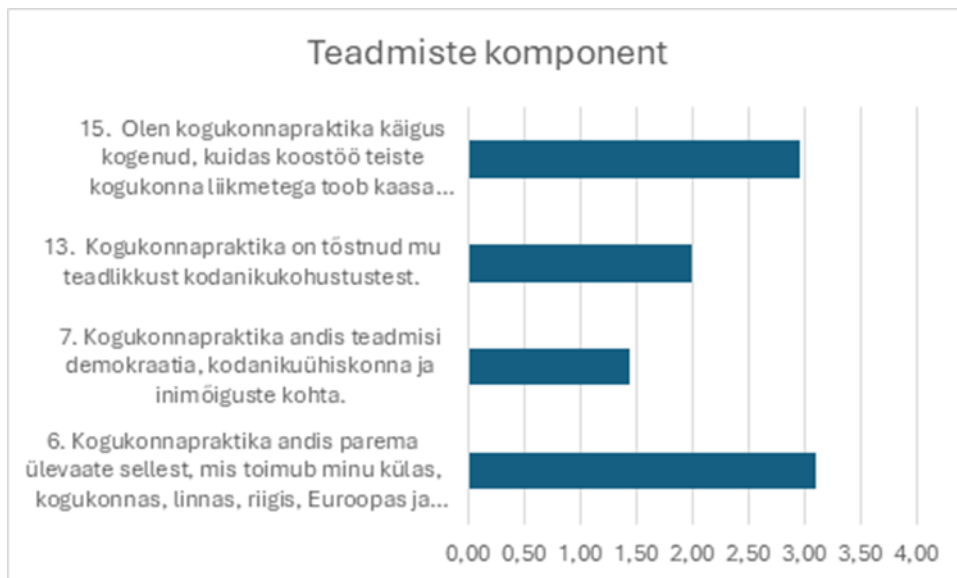
Tabel 6. Olen kogukonnapraktika kaudu õppinud, kuidas aktiivselt osaleda kogukonna tegevustes.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,5	1,8
	N (n=83)	2,3	1,9
G2 (11. klass)	M (n=53)	1,9	1,7

	N (n=72)	2,5	1,7
G3 (12. klass)	M (n=46)	2	1,9
	N (n=68)	2	1,7
		2,2	1,8

3.2. Hinnangud kogukonnapraktika mõjule teadmiste kujunemisel

Uuringus hinnati nelja väidet (joonis 1), mis käsitlesid kogukonnapraktika mõju teadmiste omandamisele. Kõige kõrgema keskmise hinnangu sai väide, et kogukonnapraktika andis parema ülevaate sellest, mis toimub minu külas, kogukonnas, linnas, riigis, Euroopas ja maailmas (3,10). See näitab, et praktika aitas laiendada osalejate arusaama ühiskondlikest protsessidest erinevatel tasanditel. Teise tulemuse sai väide, et kogukonnapraktika käigus kogeti, kuidas koostöö kogukonna liikmetega toob kaasa positiivseid muutusi (2,96). See viitab sellele, et koostöökogemus oli osalejate jaoks kõige selgemalt tajutav teadmiste aspekt. Kolmandal kohal oli väide, et kogukonnapraktika on tõstnud teadlikkust kodanikukohustustest (2,00), mis viitab mõõdukale mõjule kodanikuteadlikkuse kujunemisel. Kõige madalama hinnangu sai väide, et kogukonnapraktika andis teadmisi demokraatiast, kodanikuharidusest ja inimõiguste kaitsest (1,45). See viitab sellele, et teoreetiliste teadmiste omandamine jäi teiste komponentidega võrreldes tagasihoidlikumaks.

Joonis 1. Hinnangud teadmiste komponendi väidetele.

Kõige rohkem hindasid, et nad said kogukonnapraktika raames teadmisi nii enda kogukonnas kui ka maailma mastaabis toimuvast kogukonnapraktika 11. klassi õpilased, kes sooritasid kogukonnapraktika küsitlusest aasta varem. Samuti tajusid teadmiste kasvu nii 10. kui ka 12.

klassi tüdrukud (tabel 7). Poiste seas oli parema ülevaate ehk teadmiste saamine ühiskonnas toimuvast hinnatud madalamalt, kõige madalamalt 11. klassi poiste seas.

Tabel 7. Kogukonnapraktika andis parema ülevaate sellest, mis toimub minu külas, kogukonnas, linnas, riigis, Euroopas ja maailmas.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,9	1,5
	N (n=83)	3	1,6
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,4	1,6
	N (n=72)	3,4	1,4
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,5	1,8
	N (n=68)	2,8	1,7
		2,8	1,6

Kogukonna vajaduste teadmine on kodanikupädevuse osa ja tekib läbi tõhusa kaasamise. See tähendab, et kogukonna liikmeid tuleks aktiivselt kuulata ja kaasata otsustusprotsessidesse. Selline lähenemine aitab tuvastada reaalsed probleemid ja prioriteedid, mida kogukond tunneb. Näiteks võivad erinevad kogukonnad erinevatel hetkedel vajada erinevaid teenuseid, alates haridusvõimalustest kuni tervishoiuteenusteni (Minkler & Wallerstein, 2008). Kõige kõrgemalt hindasid oma teadmiste arengut kogukonna vajadustest läbi kogukonnapraktika nii 10., 11. kui ka 12. klassi tüdrukud. Madalamalt on hinnanud oma teadlikkuse kasvu poisid, eriti 12. Klassis (Tabel 8).

Tabel 8. Kogukonnapraktika on aidanud mul paremini mõista oma kogukonna vajadusi.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,7	1,7
	N (n=83)	2,9	1,6
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,5	1,6
	N (n=72)	2,9	1,8
G3 (12. klass)	M (n=46)	2	1,8
	N (n=68)	2,9	1,6
		2,7	1,7

Kodanikukohuste teadmine tähendab, et inimesed teavad oma rolli ja vastutust ühiskonnas ning osalevad seeläbi aktiivselt kodanikuelus ja järgivad seadusi ning eetilisi norme.

Kodanikukohustuste teadlikkus hõlmab mitmeid aspekte, mis aitavad tugevdada demokraatiat ja edendada ühiskonna üldist heaolu. Antud väite hinnangud seoses kogukonnapraktikaga jäid keskmiselt madalaks, kõrgemalt hindas oma teadmisi kodanikukohusest 11. klassi tüdrukud ja 10. klassi poisid. Kõige madalam hinnang enda kohustustest arusaamisest oli 12. klassi tüdrukutel (Tabel 9).

Tabel 9. Kogukonnapraktika on tõstnud mu teadlikkust kodanikukohustustest.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,2	1,7
	N (n=83)	2	1,8
G2 (11. klass)	M (n=53)	1,8	1,6
	N (n=72)	2,3	1,8
G3 (12. klass)	M (n=46)	2	1,7
	N (n=68)	1,7	1,6
		2,0	1,7

Muutuste kogemine on kodanikupädevuse kujunemisel olulise tähtsusega, sest aitab kujundada teadmisi, kuidas koostöö muutuseid esile saab tuua. Koostöö kogukonna liikmetega toob läbi kogemuse kaasa mitmeid positiivseid muutusi, alates ressursside tõhusamast kasutamisest ja sotsiaalse sidususe tugevdamisest kuni kohalike probleemide lahendamise, võimustamise ja jätkusuutliku arengu edendamiseni. Ühised jõupingutused mitte ainult ei paranda kogukonna heaolu, vaid loovad ka tugeva aluse tuleviku väljakutsetega toimetulemiseks. Kõige rohkem on kogukonnapraktikaga seostanud positiivseid muutusi 10. klassi poisid, kõige vähem samas 11. klassi poisid (tabel 10).

Tabel 10. Olen kogukonnapraktika käigus kogenud, kuidas koostöö teiste kogukonna liikmetega toob kaasa positiivseid muutusi.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	3,2	1,6
	N (n=83)	3	1
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,5	1,8
	N (n=72)	2,9	1,7
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,7	1,8
	N (n=68)	2,9	1,7
		2,9	1,6

3.3. Hinnangud kogukonnapraktika mõjule hoiakute kujunemisel

Küsitluses puudutati kodanikupädevusega seotud hoiakuid läbi kolme küsimuse. Need puudutasid vastutustunnet, kaasatuse ja osalemise väärtustamist. Vastutustundlik kodanik mängib keskset rolli demokraatliku ühiskonna toimimises ja arendamises. Vastutustundlikkus hõlmab mitmeid aspekte, sealhulgas teadlikkust oma õigustest ja kohustustest, aktiivne osalemine ühiskondlikes tegevustes ning eetilise ja seaduskuulekas käitumine. Sellised kodanikud aitavad luua tugevama ja õiglasema ühiskonna, kus igapäevane panus loeb. Kõige vähem tajusid vastutustundlikkuse arengut kogukonnapraktika kaudu 11. klassi poisid, samas sama klassi tüdrukud tundsid kõige rohkem selle aspekti seost praktikaga (tabel 11).

Tabel 11. Kogukonnapraktika kasvatas minus vastutustundlikkust kodanikuna.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,6	1,7
	N (n=83)	2,7	1,7
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,2	1,7
	N (n=72)	2,9	1,7
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,8	1,7
	N (n=68)	2,6	1,7
		2,6	1,7

Vastutustundlikud kodanikud osalevad aktiivselt kogukonna ja ühiskonnaelus. See võib hõlmata vabatahtlikku tegevust, osalemist kohalikes valitsustes ja kodanikuühiskonna organisatsioonides ning avalikes aruteludes osalemist. Kodanikupädevus hõlmab kaasatuse väärtustamist, mis tugevdab kogukonna sidusust ja suurendab ühiskonna vastupanuvõimet kriiside ajal (Putnam, 2000).

Õpilastest hindasid kaasatuse väärtustamist seoses kogukonnapraktikaga kõige rohkem 10. klassi tüdrukud ja poisid, ning 12. klassi poisid. Kõige madalamalt hindasid seost 12. klassi tüdrukud (tabel 12).

Tabel 12. Tänu kogukonnapraktikale tunnen end rohkem kaasatuna ühiskondlikesse protsessidesse.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,1	1,7
	N (n=83)	2,3	1,7
G2 (11. klass)	M (n=53)	1,8	1,6
	N (n=72)	1,9	1,7
G3 (12. klass)	M (n=46)	2,2	1,6
	N (n=68)	1,7	1,6
		2,0	1,7

Kogukonnapraktika üks peamisi eesmärke on kujundada arusaama kodanikuaktiivsuse olulisust ühiskonnas ehk seda, kui oluline on demokraatlikku ühiskonna liikmel osalemine aktiivselt ühiskonna elus. Saaremaa Gümnaasiumi õpilased hindasid küsitluses ühiskonnaleus osalemise olulisuse mõistmist seoses kogukonnapraktika läbimisega. Kõige rohkem näevad seost 11. klassi tüdrukud, järgnevad 10. klassi tüdrukud ning 12. klassi tüdrukud. Poisid kogukonnapraktika panust nende ühiskonnaelus osalemise olulisuse mõistmisele nii kõrgelt võrreldes tüdrukutega ei hinnanud.

Tabel 13. Kogukonnapraktika näitas mulle, kui oluline on osalemine ühiskonnaelus.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	2,7	1,7
	N (n=83)	3,3	1,4
G2 (11. klass)	M (n=53)	2,5	1,4

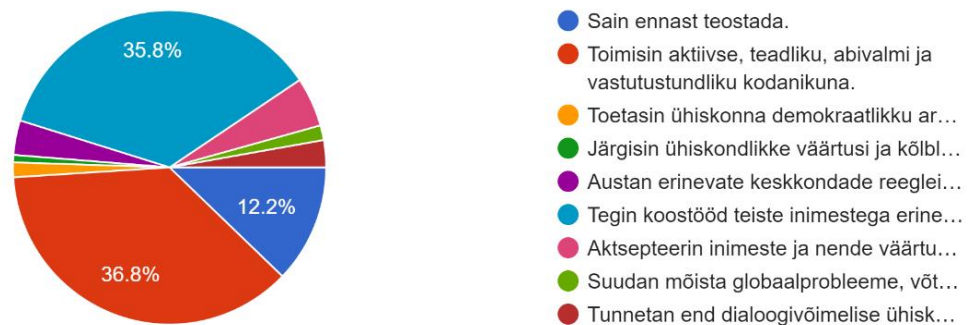
G3 (12. klass)	N (n=72)	3,4	1,4
	M (n=46)	2,4	1,8
	N (n=68)	2,9	1,6
		2,9	1,6

3.4. Hinnangud kogukonnapraktika olulisusele

Küsimustiku 18. küsimusele „Milline kogukonnapraktika tulemus oli sinu jaoks kõige olulisem?“ (joonis 2) vastas kokku 394 õpilast. Õpilased said valida ühe vastuse. Tulemused näitavad, et vastajad hindasid kõige enam isiklikku arengut ja kodanikuteadlikkust. Kõige suurema osakaalu (36,8%) sai väide „Toimisin aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna“, mis viitab sellele, et õpilased tajusid kogukonnapraktikat eelkõige võimalusena rakendada ja arendada oma kodanikupädevusi. Peaaegu sama suure osakaalu (35,8%) sai vastus „Sain ennast teostada“, mis rõhutab eneseteostuse ja isikliku rahulolu olulisust noorte jaoks. Oluliselt väiksema osakaalu said vastused, mis viitasid abstraktsematele või ühiskondlikult laiematele väärtustele. Näiteks „Toetasin ühiskonna demokraatlikku arengut“ (1,5%), „Järgisin ühiskondlikke väärtusi ja kõlblusnorme“ (2,3%) ning „Suudan mõista globaalprobleeme, võtta seisukohti ning tegutseda vastavalt oma veendumustele“ (0,8%) jäid kõik alla 3% vastajate eelistustest. Mõõduka osakaalu (12,2%) saavutas vastus „Tegin koostööd teiste inimestega erinevates olukordades“, mis näitab, et koostööoskused on samuti oluline, kuid mitte domineeriv aspekt kogukonnapraktika kogemuses. Väärtused nagu mitmekesisuse aktsepteerimine (1,3%) ja erinevate keskkondade reeglite austamine (4,6%) said samuti tagasihoidlikuma tähelepanu.

18. Milline kogukonnapraktika tulemus oli sinu jaoks kõige olulisem?

394 responses

Joonis 2. Milline kogukonnapraktika tulemus oli sinu jaoks kõige tähtsam?

Küsimustiku lõpus esitati kaks avatud küsimust, mille eesmärk ei olnud otseselt uurimisküsimustele vastamine, vaid pigem lisakonteksti loomine kvantitatiivsete andmete toetuseks. Erinevalt eelnevatest küsimustest ei olnud nendele vastamine kohustuslik, kuid märkimisväärne osa õpilastest kasutas võimalust oma kogemusi ja arvamusi jagada.

Esimene avatud küsimus keskendus sellele, mis õpilastele kogukonnapraktika juures meeldis. Vastustest (Lisa 3) joonistus välja mitmeid korduvaid teemasid. Paljud vastajad tõid esile, et neile pakkus rahulolu võimalus aidata teisi, panustada kogukonda ning kogeda heategemise tunnet. See viitab tugevale sotsiaalsele motivatsioonile ja empaatiavõimele. Samuti hinnati kõrgelt koostööd ja suhtlemist – õpilased rõhutasid, et neile meeldis teha midagi koos sõpradega või suhelda inimestega, kellega nad igapäevaselt kokku ei puutu. Olulise väärtusena toodi esile ka uued kogemused ja eneseareng – praktikakogemus võimaldas paljudel astuda välja oma mugavustsoonist, õppida uusi oskusi ja arendada ennast isiklikul tasandil. Mitmed vastajad hindasid ka võimalust ise valida, kus ja kuidas nad praktikat sooritavad, mis suurendas nende iseseisvust ja vastutustunnet. Mõned vastajad tõid esile tegevuse praktilise väärtuse ja tähenduslikkuse, näiteks osalemise ürituste korraldamisel või töö tegemise, millel oli reaalne mõju kogukonnale. Lisaks mainiti positiivse kogemusena ka meeldivat keskkonda, sõbralikke inimesi ja üldist head meeleolu, mis praktikaga kaasnes.

Teine avatud küsimus uuris, mis kogukonnapraktika juures ei meeldinud (Lisa 4). Siin tõusid esile mitmed kriitilised tähelepanekud. Väga sagedasti mainiti ilmastikuolusid – külm, vihm või lumi muutsid välitegevused ebamugavaks. Samuti tõid õpilased esile ajakava ja ajastuse probleemid: praktika ei sobitunud alati nende isikliku graafikuga, toimus liiga vara, liiga pikalt või ebasobival ajal, näiteks nädalavahetustel. Mitmed vastajad väljendasid rahulolematust seoses praktikaga kaasnenud kohustuslikkusega – kuigi tegevust esitleti kui vabatahtlikku, tajuti seda siiski koolipoolse sundusena. Samuti viidati korralduslikele puudujääkidele, nagu vähene juhendamine, info puudumine või segadus ülesannete osas. Mõned õpilased tundsid, et nad ei saanud piisavalt sisulisi ülesandeid, pidid ootama või ei olnud tegelikult meeskonna osa. Lisaks tõid mitmed vastajad välja stressi ja ärevuse, mis kaasnes praktikakogemuse esitlemise või kaitsmisega. Mõned tundsid, et nad ei olnud selleks valmis või kartsid avalikku esinemist. Samuti mainiti rahulolematust seoses töö väärtustamisega – mitmed õpilased tundsid, et nende panus ei olnud piisavalt hinnatud, kuna töö oli tasustamata ja ei pakkunud neile isiklikku kasu. Avatud küsimuste vastused, et kogukonnapraktika kogemus oli mitmetahuline: paljud hindasid selle sotsiaalset ja arendavat väärtust, kuid esines ka kriitikat seoses korralduslike, motivatsiooniliste ja praktiliste aspektidega. Kõige kõrgema keskmise hinnangu sai väide, et kogukonnapraktika käigus

kogeti, kuidas koostöö kogukonna liikmetega toob kaasa positiivseid muutusi (3,00). See viitab sellele, et koostöökogemus oli osalejate jaoks kõige selgemalt tajutav teadmiste aspekt.

3.5. Õpilaste hinnangud kogukonnapraktika seostele oma edasisele kodanikuaktiivsusega

Lisaks kogukonnapraktika seostele teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemisega ning kogukonnapraktika olulisuse hindamisele küsiti õpilastelt kolm küsimust ka tulevase kodanikuaktiivsuse kohta. Kogukonnapraktika peaks toetama ka edasist kodanikuaktiivsust. 10. klassis on erakonnaga liitumise osas aktiivsemad tüdrukud, samas 11. ja 12. klassis poisid (tabel 14).

Tabel 14. Astun tulevikus erakonda.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	1,2	1,1
	N (n=83)	2	1
G2 (11. klass)	M (n=53)	1,4	1
	N (n=72)	1,3	1,1
G3 (12. klass)	M (n=46)	1,3	1,0
	N (n=68)	1,1	1,0
		1,4	1,0

Õpilased üldiselt ei näe end tulevikus aktiivselt poliitilisel tasandil kogukonna ellu panustajatena (tabel 15). Enamus õpilasi end kohaliku tasandi võimu juures tegutsemas ei näe. Kõige aktiivsemad oleksid oma kogukonda panustajatena 10. klassi tüdrukud.

Tabel 15. Kandideerin tulevikus linna-/vallavolikogu valimistel.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	1,4	1
	N (n=83)	1,7	1
G2 (11. klass)	M (n=53)	1,3	1
	N (n=72)	1,2	1
G3 (12. klass)	M (n=46)	1,2	1
	N (n=68)	1,2	1
		1,3	1,0

Õpilased pidid hindama ka oma võimalikkus osalust mõne vabaühenduse töös, kõige motiveerituma edasi tegutsema vabatahtlikkus töös olid 10. klassi tüdrukud (tabel 16), vanemate klasside õpilased olid pigem tagasihoidlikud.

Tabel 16. Liitun tulevikus ühiskondlikul eesmärgil tegutseva vabaühendusega.

	Sugu	Keskmine	Standardhälve
G1 (10. klass)	M (n=66)	1,3	1
	N (n=83)	3,1	1,3
G2 (11. klass)	M (n=53)	1,3	1,2
	N (n=72)	1,3	1,4
G3 (12. klass)	M (n=46)	1,3	1,2
	N (n=68)	1,5	1,5
		1,6	1,3

4. Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli analüüsida, kuidas hindavad gümnaasiumiõpilased kogukonnapraktika mõju oma kodanikupädevuse kujunemisele Saaremaa Gümnaasiumis. Uurimistöö käigus püstitati neli uurimisküsimust, millele otsiti vastuseid kogutud andmete ja teoreetilise ülevaate põhjal. Esimesele uurimisküsimusele „Kuidas seostavad õpilased kogukonnapraktikat kodanikupädevuse erinevate komponentide (teadmised, oskused, hoiakud) kujunemisega?“ seotud tulemused näitavad, et õpilased seostavad kogukonnapraktikat kodanikupädevuse erinevate komponentide kujunemisega. Oskuste osas hindasid õpilased kõrgemalt võimalust ennast teostada ja mõista kogukonna vajadusi. Samas kogukonnapraktika mõju konfliktilahenduse oskusele hinnati madalamalt, mis viitab vajadusele selle oskuse arendamiseks. Teadmiste osas hinnati kõrgelt arusaama, et koostöö kogukonnas toob positiivseid muutusi, kuid teadmised demokraatiast ja inimõigustest said madalama hinnangu. Hoiakute osas tunnetasid õpilased, et kogukonnapraktika suurendas nende vastutustunnet ja näitas osalemise olulisust ühiskonnas, kuid kaasatuse tunne jäi tagasihoidlikumaks.

Teise uurimisküsimuse „Mida hindavad õpilased kogukonnapraktika läbimisel oluliseks?“ puhul hindasid õpilased kogukonnapraktika läbimisel kõige olulisemaks isiklikku arengut ja teadlikkuse tõusu kogukonda panustamisel. Eneseteostus ja koostööoskused olid samuti olulised, kuid vähem tähtsad kui isiklik areng. Avatud vastustes mainiti sageli heategemise tunnet, uusi kogemusi, iseseisvust ja sõbralikke suhteid. See kinnitab teoorias (Meyer, Students' community service: Self-selection and the effects of participation., 2019) esile toodud väidet, et kogemuslik õppimine toetab kodanikupädevuse arengut, eriti kui see on seotud isikliku tähenduse ja valikuvabadusega. Kodanikupädevus võiks saada lisaks koolile ka edasi väljundi aktiivses kaasalöömises kogukonna tasandil. Sellest tulenevalt sai uuritud, 1 kuivõrd seostavad õpilased kogukonnapraktika läbimise kogemust kodanikuaktiivsusega tulevikus? Tulevikku suunatud kodanikuaktiivsuse näitajad olid pigem tagasihoidlikud. Selles

osas sarnanevad need tulemused ICCS 2022. aasta uuringuga (Ümarik, M. & Tinn, M. (toim), 2022), mis näitab ka 8. klasside õpilaste seas tagasihoidlik tase. Enamik õpilasi ei plaani astuda erakonda ega kandideerida kohalikel valimistel. Samuti on ühiskondlikus vabaihenduses osalemise kavatsus madal. See viitab sellele, et kuigi kogukonnapraktika toetab kodanikupädevuse arengut, ei pruugi see automaatselt tõsta poliitilist aktiivsust. Teoreetiline käsitlus toetab seda, rõhutades, et formaalsed programmid ei pruugi iseenesest viia demokraatia tugevnemiseni – oluline on ka ühiskondlik kontekst ja noorte isiklikud väärtused (van Goethem, 2014). Lisaks sai keskendutud küsimusele, kuivõrd erinevad a) poiste ja tüdrukute ning b) 10. ja 12. klassi õpilaste hinnangud kogukonnapraktika mõjule? Tüdrukud hindasid kogukonnapraktika mõju üldiselt kõrgemalt kui poisid, eriti teadmiste ja hoiakute osas. Näiteks tüdrukud tajusid rohkem vastutustundlikkuse kasvu ja kogukonna vajaduste mõistmist. 10. klassi õpilased olid üldiselt positiivsemad kui 12. klassi omad, mis võib viidata sellele, et nooremad õpilased on avatumad uutele kogemustele või et kaugemal praktikast olles mõju hajub.

Uuringu tulemused kinnitavad teoreetilises ülevaates esitatud seisukohti, et kogukonnapraktika toetab kodanikupädevuse arengut, eriti oskuste ja hoiakute osas. Samas ilmnes, et teadmiste osas on arenguruumi, eriti demokraatia ja inimõiguste valdkonnas. See viitab vajadusele paremini siduda praktikad teoreetilise sisuga. Tulemused näitavad ka, et kogukonnapraktika ei pruugi automaatselt tõsta poliitilist aktiivsust, mis on kooskõlas teoreetilise käsitlusega. Töös saadud tulemused on kooskõlas kirjanduses esitatud tulemustega, et kogemuslik õppimine toetab kodanikupädevuse arengut. Samas ilmnes, et teadmiste osas on arenguruumi, eriti demokraatia ja inimõiguste valdkonnas. See viitab vajadusele paremini siduda praktikad teoreetilise sisuga. Tulemused näitavad ka, et kogukonnapraktika ei pruugi automaatselt tõsta poliitilist aktiivsust, mis on kooskõlas teoreetilise käsitlusega.

Uurimuse tugevuseks on suhteliselt suur valim ja vähene praktika Eestis kogukonnapraktika mõju hindamisel. Piiranguks on andmete kogumine ainult ühe kooli õpilastelt, mis võib piirata tulemuste üldistatavust. Samuti mõjutas tulemusi õpilaste subjektiivne hinnang ja erineva kogukonnapraktika läbimise aeg, mis ei pruugi alati kajastada objektiivset reaalsust. Edasistes uuringutes võiks keskenduda kogukonnapraktika mõju pikaajalisele jälgimisele, et hinnata selle mõju kodanikuaktiivsusele tulevikus. Samuti võiks uurida, kuidas erinevad õpetamismeetodid ja teoreetiline sisu mõjutavad kogukonnapraktika tulemusi. Lisaks võiks uurida, kuidas erinevad sotsiaalsed ja kultuurilised tegurid mõjutavad kogukonnapraktika mõju kodanikupädevuse arengule.

Kokkuvõttes näitavad uurimistöö tulemused, et kogukonnapraktika on õpilaste endi hinnangul siiski hea vahend kodanikupädevuse arendamiseks, kuid selle mõju võib varieeruda sõltuvalt erinevatest teguritest. Tulemused kinnitavad teoreetilises ülevaates esitatud seisukohti ja pakuvad väärtuslikku teavet edasisteks uuringuteks ja praktika arendamiseks.

Tänuõnad

Täna kõiki, kes panustasid minu uurimistöösse oma aega ja energiat, eriti juhendajat Ülle Matsinit ja haridusinnovatsiooni magistriõppe programmijuhti Pihel Hunti toetava, asjatundliku ja motiveeriva juhendamise ja kannatlikkuse eest. Tänu uuringus osalenud Saaremaa Gümnaasiumi õpilastele ja uuringu läbiviimist toetanud kolleegidele. Siiras tänu ka kursuse- ja töökaaslastele toetamise ja innustamise eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Mihkel Kõrbe /allkirjastud digitaalselt/ 14.05.2025

Sisukord

- Beilmann, M. (2020). Küsimustiku koostamine. *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. Allikas: <https://samm.ut.ee/kusimustiku-koostamine/>
- Demokraatliku kultuuri pädevused. (2017). *Õppekava infoportaal*. (G. R. Hanna-Liis Kaarlõp-Nani, Koostaja) Kasutamise kuupäev: 2025, allikas https://oppekava.ee/demokraatliku_demokraatliku-kultuuri-padevused/
- Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2024). *Riigi Teataja I 2011, 14.01.2011, 2*. Allikas: <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023006?leiaKehtiv>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn.
- Kogukonnapraktika. Programmist. (kuupäev puudub). Allikas: <https://kogukonnapraktika.ee/programmist/>
- Malleus, E. (2015). Kodanikupädevus. *Õpipädevus. – Õppimine ja õpetamine kolmandas*. (A. T. Eve Kikas, Toim.) Tallinn. Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/155f916b-2542-497b-b734-7d96ea7ddd3c/content>
- Malleus, E. (2015). Kodanikupädevus. rmt: E. Kikas, & A. Toomela (Toim-d), *Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine* (lk 208-223). Tallinn: Eesti Ülikoolide kirjastuse OÜ.
- Meyer, M. N. (2019). Students' community service: Self-selection and the effects of participation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*(48(6)).
- Meyer, M. N. (2019). Students' community service: Self-selection and the effects of participation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. doi:<https://doi.org/10.1177/0899764019848492>
- Osula, K. (2008). Andmeanalüüs. Allikas: <https://www.tlu.ee/~kairio/failid/kysimused.pdf>
- Saarluse ja kogukonnapraktika kursuse kava. (2024). Allikas: https://saaremaagymnaasium-my.sharepoint.com/:w:/g/personal/laura-liisa_perova_saaremaa_edu_ee/EbDg1H1j6ydMguv-5kugVK4BbRJWvK5819wLBxXaS4sl5w?e=wA5CaF
- Ten Dam, G., & Volman, M. (2007). Educating for adulthood or citizenship: Social competence as an educational goal. *European Journal of Education*, 42(2), 281-292.
- Toots, A., Idnurm, T., & Ševaljova, M. (2006). *Noorte kodanikukultuur muutuvast ühiskonnas: Üle-eestilise kodanikukasvatuse kordusuuringu lõppraport*. Tallinn: Tallinna Ülikool

van Goethem, A. v. (2014). The role of reflection in the effects of community service on adolescent development: A metaanalysis. *Child Development*(85), lk 2114-2130.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Allikas: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content>

Ümarik, M. & Tinn, M. (toim). (2022). *IEA 2022. aasta rahvusvahelise kodanikuhariduse uuringu (ICCS 2022) Eesti tulemused*. Tallinna Ülikool. Allikas: <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-11/ICCS%202022%20Eesti%20raport%2028.11.pdf?fbclid=IwAR27LxugTUrvSEz-hUEk0GrPAoQ7LDJ1TYy97SIRDKjkENPUqTaUsxZh9sk>

Lisad

Lisa 1 Küsimustik õpilastele

KOGUKONNAPRAKTIKA MEETOD SOTSIAALSE JA KODANIKUPÄDEVUSE ARENDAJANA

Küsitluse eesmärk on uurida kogukonnapraktika mõju Saaremaa Gümnaasiumi gümnaasistide sotsiaalsele ja kodanikupädevusele.

Palun hinda, kuidas on kogukonnapraktika läbimine mõjutanud erinevaid pädevuse aspekte.

Palun vasta kõikidele küsimustele ausalt, et saaksin koguda võimalikult täpset informatsiooni.

Sinu vastused on konfidentsiaalsed ja neid kasutatakse ainult akadeemilistel eesmärkidel.

Aitäh osalemast!

---

1. Millises klassis õpid?

G1

G2

G3

2. Sugu

Mees

Naine

Ei soovi vastata

Küsimused sotsiaalse ja kodanikupädevuse kohta

Palun hinda skaalal, kuivõrd nõustud järgmiste väidetega.

Skaala: 1- üldse ei nõustu 2- ei nõustu 3- ei oska öelda 4- nõustun 5- nõustun täiesti

3. Kogukonnapraktika arendas minu oskust suhelda kohasel viisil sõprade, pere ja kolleegidega vabaihenduses.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

4. Kogukonnapraktika arendas minu oskust käia läbi eri (nt etnilise, kultuurilise, sotsiaal-majandusliku) taustaga inimestega.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

5. Kogukonnapraktika arendas minu oskust lahendada konflikte konstruktiivsel viisil.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

6. Kogukonnapraktika andis parema ülevaate sellest, mis toimub minu külas, kogukonnas, linnas, riigis, Euroopas ja maailmas.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

7. Kogukonnapraktika andis teadmisi demokraatia, kodanikuühiskonna ja inimõiguste kohta.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

8. Kogukonnapraktika näitas mulle, kui oluline on osalemine ühiskonnaelus

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

9. Kogukonnapraktika andis mulle võimaluse ennast teostada.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

10. Kogukonnapraktika kasvatas minus vastutustundlikkust kodanikuna.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

11. Kogukonnapraktika on aidanud mul paremini mõista oma kogukonna vajadusi.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

12. Olen kogukonnapraktika kaudu õppinud, kuidas aktiivselt osaleda kogukonna tegevustes.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

13. Kogukonnapraktika on tõstnud mu teadlikkust kodanikukohustustest.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

14. Tänu kogukonnapraktikale tunnen end rohkem kaasatuna ühiskondlikesse protsessidesse.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

15. Olen kogukonnapraktika käigus kogenud, kuidas koostöö teiste kogukonna liikmetega toob kaasa positiivseid muutusi.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

16. Minu arvates on kogukonnapraktika oluline tööriist kodanikupädevuse arendamiseks.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

17. Kuidas hindad oma kogukonnapraktika kogemust

Üldse ei jäänud rahule 1 2 3 4 5 Jäin väga rahule

18. Milline kogukonnapraktika tulemus oli sinu jaoks kõige olulisem? (üks valik)

Sain ennast teostada.

Toimisin aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna.

Toetasin ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust.

Järgisin ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid.

Austan erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust.

Tegin koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides.

Aktsepteerin inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi.

Suudan mõista globaalprobleeme, võtta kaasvastutus nende lahendamise eest.

Tunnetan end dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena.

Väited tulevase kodanikuaktiivsuse kohta tuginedes sinu kogukonnapraktika kogemusele.

Skaala: 1- üldse ei nõustu 2- ei nõustu 3- ei oska öelda 4- nõus 5- täiesti nõus

19. Astun tulevikus erakonda.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

20. Kandideerin tulevikus linna-/vallavolikogu valimistel.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

21. Liitun tulevikus ühiskondlikul eesmärgil tegutseva vabaühendusega.

Üldse ei nõustu 1 2 3 4 5 Nõustun täiesti

Vaba vastusega küsimused kogukonnapraktika kohta.

22. Kõige rohkem meeldis kogukonnapraktika puhul ...

23. Kõige vähem meeldis kogukonnapraktika puhul ...

Lisa 2 Küsimuste grupeerimine ja vastuste osakaal (%)

	Üldse ei nõustu	Ei nõustu	Ei oska öelda	Nõustun	Nõustun täiesti
Oskused					
3.Kogukonnapraktika arendas minu oskust suhelda kohasel viisil sõprade, pere ja kolleegidega vabäühenduses.	5,8%	13,2%	30,2%	39,1%	11,7%
4.Kogukonnapraktika arendas minu oskust käia läbi eri (nt etnilise, kultuurilise, sotsiaal-majandusliku) taustaga inimestega.	7,1%	19,2%	27,2%	34%	12,4%
5.Kogukonnapraktika arendas minu oskust lahendada konflikte konstruktiivsel viisil	11,2%	22,8%	32,2%	26,1%	7,6%
9.Kogukonnapraktika andis mulle võimaluse ennast teostada.	5,6%	8,9%	22,8%	37,1%	25,6%
12.Olen kogukonnapraktika kaudu õppinud, kuidas aktiivselt osaleda kogukonna tegevustes.	5,8%	14,2%	33%	32%	15%
Teadmised					
6.Kogukonnapraktika andis parema ülevaate sellest, mis toimub minu külas, kogukonnas, linnas, riigis, Euroopas ja maailmas.	5,6%	10,9%	19%	38,6%	25,9%
7.Kogukonnapraktika andis teadmisi demokraatia, kodanikuühiskonna ja inimõiguste kohta.	23,9%	33,5%	29,2%	10,7%	2,8%
11.Kogukonnapraktika on aidanud mul paremini mõista oma kogukonna vajadusi.	5,6%	14,5%	25,6%	37,6%	16,8%
13.Kogukonnapraktika on tõstnud mu teadlikkust kodanikukohustustest.	9,4%	19%	33,5%	29,7%	8,4%
15.Olen kogukonnapraktika käigus kogenud, kuidas koostöö teiste kogukonna liikmetega toob kaasa positiivseid muutusi.	3,6%	5,3%	20,6%	44,2%	26,4%
Hoiakud					

Kogukonnapraktika näitas mulle, kui oluline on osalemine ühiskonnaelus.	3,3%	12,4%	18%	37,1%	29,2%
Kogukonnapraktika kasvatas minus vastutustundlikkust kodanikuna.	5,8%	12,2%	24,6%	38,3%	19%
Tänu kogukonnapraktikale tunnen end rohkem kaasatuna ühiskondlikesse protsessidesse.	10,4%	23,1%	29,9%	28,7%	7,9%
Hinnang kogukonnapraktika kogemusele					
16. Minu arvates on kogukonnapraktika oluline tööriist kodanikupädevuse arendamiseks.	4,8%	6,1%	22,8%	39,8%	26,4%
17. Kuidas hindad oma kogukonnapraktika kogemust?	0,8% (üldse ei jäänud rahule)	3,8% (ei jäänud rahule)	14,2%	33,5% (jäin rahule)	47,7% (jäin väga rahule)
Kodanikuaktiivsus tulevikus					
19. Astun tulevikus erakonda.	56,6%	22,3%	15,5%	3,6%	2%
20. Kandideerin tulevikus linna-/vallavolikogu valimistel.	58,4%	23,6%	12,7%	3,6%	1,8%
21. Liitun tulevikus ühiskondlikul eesmärgil tegutseva vabühendusega.	17,8%	31%	37,1%	12,2%	2%

Lisa 3 Vabad vastused küsimustiku 22. küsimusele

, et sain teha head ja aidata neid, kes abi vajasisid.
, et see sundis õpilasi mugavustsoonidest välja ja katsetama midagi uut.
abiks olemine
Abiks olla
Aeg, et vajalike asju hästi teha.
Aeg, mis ma veetsin sõpradega
Aidata endast nõrgemaid ja olla kaasatud kogukonna probleemide lahendamisesse
aidata kohaliku MTÜd
Aidata korraldada Saaremaa Rallit
Aidata neid kes vajavad abi
Aidata Saaremaa Ralli korraldajaid.
Aidata teisi
Aidata teisi
Ajakava
anda enda panus kogukonda
Anda endast parim ja näha ka tulemusi. Samuti meeskonnatöö.
autoga soitmine
Dekoratsioonid
eeinevad inimesed kellega kohtusin
Eelmise kooli aitamine kogukonnapraktika vormis
eneseteostus, uued teadmised, väljakutsed, enese arendamine teatud valdkonnas
Ennast arendada
Erinevaid vaatamisväärsuseid vaatada.
Erinevate inimestega koostöö tegemine
Erinevate inimestega suhtlemine
Erinevate inimestega suhtlemine
Erinevate ürituste korraldamisel osa saada
Et minusse usuti ja anti vabavoli
et sai ise asjale käed külge lüüa
Et sai ise valida kuhu lähed
Et sai suhelda ja uusi asju teha
Et saime selle tegemise ooha ise valida ja ise otsusda mida tahame kogukonna hüvanguks teha.
Et sain aidata kaasa vägeva ürituse toimimisele.(Kolme päeva jooks)
Et sain enda van kooli aidata
et sain ennast proovile panna ning samal ajal kogukonda panustada
Et sain ise valida, mis tööd teha soovin ja valida omale jõukohased ülesanded
Et sain olla abiks inimestele, kes seda vajasisid.
et sain seda teha koos teiste noortega
Et sain teha ja proovida asju, mida muidu ei teeks.
Et sain teha tööd, mida ma ise nautisin.
Et sain teiste inimestega koostööd teha

et sain toetada oma kogukonda
Et sain uute inimestega kohtuda ja neid tundma õppida ning kasulik olla.
et sain võimaluse abiks olla ürituse korraldamisel ning nägin, kuidas see toimib.
et see oli lihtne.
et selle ära sain teha
hea koostöö teistega ja see et pidi iseseisvalt asju tegema.
Heategemise tunne
heategevus
Idee, et sain olla abiks ja anda oma panus ürituse toimimisele.
ilm
inimesed
Inimesed
Inimesed
inimesed
Inimesed
inimesed
Inimesed olid toredad, kellega koostööd pidi tegema
Inimesed, kellega koos töötasin
Inimesed.
inimeste abistamine
Inimeste aitamine
Inimeste aitamine ja nendega suhtlemine.
Inimeste positiivne mõtlemine
Inimeste reaktsioon mis sellel puhul oli alati positiivne
inimestega koos toimetamine, kellega muidu kokku ei satuks.
Inimestega koostööd teha
Inimestega koostööd teha ja aidata inimesi.
Inimestega rääkimine
Inimestega suhelda
Inimestega suhelda ja tunda, et päriselt aitan midagi korda saata
inimestega suhelda, näha tööd
inimestega suhtlemine
Inimestega suhtlemine
inimestega töötamine
inimestele uute teadmiste andmine.
Jalgpalli vaadata
juba varasemate vabatahtlike lahkus ja nende ind vabatahtliku töösse
Jõuluvana mängimist
Kaasa aitamine, tegevuste leidmine igal võimalusel, teiste lauljate kuulamine
kahjuks ei toimunud minu kogukonnapraktika ajal midagi, läbiviijad polnud isegi kursis, et jõuluturule olime abiks kutsutud ning saime kolm päeva lihtsalt konkreetselt seista.
Kassid ja nende käitumise uurimine
Kasulik olemine ja uute inimestega tutvumine.
Kesklinnas esinemiste jälgimine
Kindla ülesande saamine ja selle täitmine

Kogemus
Kogemus
Kogemus
kogemus ja uus vaatepilt minu kogukonnast
Kogemus juhtida
kogemus, sain teha midagi, mida pole varem teinud.
kogemus.
Kogemus. Kena rahulik kogemus
Kogukonnapraktika
Koht, kuhu abiks läksin ehk lemmikloomade turvakodu ning teadmine, et saan neid aidata.
kohusetundlikuse tunne, kuidas inimesed tuginevad minu abile.
Koju minemine peale rasket päeva.
Kolleegid/ inimesed, kes on ka kaasatud vabavahenduses ja nendega koos töötamine.
Koolist puududa
koos sõpradega kogukonnale kaasa aitamine
Koostöö
Koostöö
Koostöö
koostöö
koostöö erinevate inimestega
Koostöö ja suhtlus inimestega
Koostöö kõigi osalejatega ühise eesmärgi nimel
Koostöö sõpradega
Koostöö tegemine klassikaaslaste ja teiste inimestega
Koostöö tuttavatega
Koostöö.
koosviibimine.
kuna minu kooliväliline tegevus on juba üsna tihedalt seotud kogukonnapraktika ülesandega, oli mul kerge selle tehtud saada.
sain rohkem aimu spordivõistluste korraldamisest.
Laste ja lasteaiatöötajate abistamine ürituse korraldamisel
Liikuda
Loomadega olemine ning nende abistamine.
Loovuse arendamine
Lõimida kogukonnapraktika oma hobiga.
lõpptulemus
Ma ei pidanud kellegagi liigselt suhtlema
ma sain inimestega palju suhelda ja olla tegevuse keskel mida mulle teha meeldib
Me saime pannkooke süüa.
Meeldis see, et koostöö toimis ja ülesanded olid selgesti jaotatud
Meeskond
Meeskond, kellega koos sai üritust läbi viia
Meeskonna koostöö.
Meeskonnatöö
Meil olid vabad käed, et oma kohta valida

Midagi
midagi tega
Midagi uut näha ja kogeda, mida poleks kunagi varem teinud
Millegi kasuliku tegemine ühiskonna jaoks.
millegi uue tegemine
Millegi uuega tegelemine
miski.
mulle seltskond, kes oli kaasatud ja selle ühingu mõte, et miks nad peavad tegema seda mida nad teevad.
Mõnede sõpradega koos tööd teha
need tegevused/ülesanded, kuna need olid lihtsad.
näha inimeses rõõmu, et keegi teda aitas
näha inimesi töötamas ühise eesmärgi nimel.
olla kaasatud töödes, mis aitasid teisi.
olla kasulik
oma huviga tegeleda, samal ajal aidates teisi
Oma kätega midagi teha.
Organiseerimine ja inimesed seal
Paindumus ja loovuse ülesanded
Pildistada lapsi jõuluvanaga
Piletite müümine
Praktika kaitsmine
protsessi terviklikus
Puudust kannatavate inimeste abistamine ning oma panuse andmine laiemasse heaolusse.
Päev toredate inimestega
Ralliautode velgedele kleepsude paigaldamine.
Rally vaatamine
ringi sõita ja tööd teha.
rutiinist väljumine
rõõm teiste inimeste silmades.
saada aidata teisi inimesi
Saada uusi teadmisi
Sai Premium liiga kohtumist vaadata
Sai teha koos sõpradega.
Sai tehtud
Sai uusi sõpru
saime ise aega planeerida
Sain aega veeta endale lähedaste inimestega, ja sain lõpuks 10 tundi tehtud
sain aidata kogukonda
sain ennast proovile panna ning arendada oma suhtlemise oskusi võõraste inimestega erinevates situatsioonides.
Sain kedagi aidata
Sain olla kasulik ja aidata sellist kogukonda kellel abi vaja oli.
Sain olla mina ise, teha head ning saada vastu siiraid emotsioone
Sain rohkem tutvusid

sain rohkem töö kogemust
Sain sõpradega tegema minna
sain teisi aidata, sain ennast ebamugavas olukorras proovile panna, andsin oma panuse ühiskonna probleemide lahendamisel
Sain ülevaate Toidupangas toimuvast ning sain inimesi aidata.
seda teha
See arendas mind positiivselt ja andis uusi kogemusi.
See et sain teisi aidata ja sain abiks olla.
see hea ja rahulolev tunne, kui mõistsin, et kasutan enda aega produktiivselt ja hästi ära selleks, et teisi ühiskonnaliikmeid aidata.
See koht kus ma seda tegin
See kui see lõppes
See kui see läbi sai
See kuidas sain seal oma loovust arendada
See rahvas, kellega sain kogukonnapraktikat teha.
See seltskond ja inimesed kellega seal kohtusin
see, et 10 tundi kogukonnapraktikat pole tegelt nii palju.
see, et inimesed, kes minuga koos seda tegid, olid nii toetavad.
see, et ma sain ennast proovile panna.
see, et ma sain olla hõlmatud kogukonna tegevustes.
see, et ma sain suhelda erinevate inimestega
See, et oli palju erinevaid inimesi, kellega pidi suhtlema. Enamus olid küll lapsed, aga nende vanemad olid ka seal.
see, et sai ise panustada ja näha, mis kogukonnas toimub.
See, et sai midagi teistsugust proovida, tekkisid uued tutvused, arendas koostöö võimet
see, et sain abivajajaid aidata (tegin kogukonnapraktikat toidupangas).
See, et sain aidata Ukrainast tulnud inimesi
See, et sain erinevate inimestega koostööd teha
See, et sain inimesi aidata
see, et sain inimesi aidata ja neile naeratuse näole tuua.
see, et sain kodukoha olulisel spordisündmusel osaleda.
see, et sain rohkem teada üritustest, mis toimuvad minu ümber.
see, et sain seda sõbrannaga koos teha
see, et tunnen nüüd, et julgen inimestega vabamalt suhelda.
See, kui lihtne seda teha oii.
selle teemaga olla kursis
Seltskond
Seltskond
Seltskond
seltskond
Seltskond
seltskond
Seltskond
seltskond/teema
Siis kui läbi sai

Silmaringi laiendamine
Sõpradega koostöö
suhtlemine
Suhtlemine
Suhtlemine
Suhtlemine inimestega
Suhtlemine inimestega
Suhtlemine kaaslastega
Suhtlemine teistega
Suhtlemine teistega ja tunda et olin midagi ära teinud
suhtlus ja kontakt inimestega, kellega muidu ei oleks kunagi kokku puutunud.
Sõbraga koos töötada
Sõradega koos käimine
Sõpradega aja veetmine ja erinevate kasulike tegevuste tegemine.
Sõpradega ajaveetmine ja kogukonna aitamine
Sõpradega koos olemine
sõpradega koos, millegi ühise nimel töötada.
Sõpradega koostöö tegemine
Sõradega koos töötada ning uute inimestega suhelda.
šokolaad
Tasuta kraam
Tasuta šokolaad
tasuta toit
Tegeleda lastega.
tegevus mida ma tegema pidin.
Tegevus mida tegin.
Teha koostööd sõpradega.
Teha midagi uut, mida muidu ei saa kogeda
Teha seda
Teisi aidata
Teiste aitamine
Teiste aitamine
teiste aitamine ja pärast tunne et olen midagi head teinud.
Teiste aitamine.
Teiste inimeste aitamine
teiste inimestega enda ideede jagamine, anti natuke isegi vabad käed otsustamisel.
Teiste inimestega suhelda.
Teiste kaasatud inimestega suhete tugevdamine ja arendamine, samuti minu kogukonnas ürituse toimimisele kaasa aitamine.
Teistega koos töötamine ja aitamine.
teistega koos ühiskohdlikult kasulikku tööd teha
Teistega koostöö tegemine.
Teistega suhtlemine
Teistega suhtlemine
Teistega suhtlemine.

Tiimitöö meeskonna liikmetega ja uued tutvused.
Toredate inimestega suhtlemine ja mugavusstsoonist välja tulemine.
Tudumine erinevate inimestega
Tulemused
Tunne et sain teisi aidata
Tutvuda kohalikke võimalustega isetegevuse algatamiseks.
Tutvuda uute inimestega
Tutvuda uute inimestega.
Töö
Töö ise
Töö kogukonna heaks
Töö tegemine
Töö tegemine
Töö tegemine, mis aitas minu küla kogukonda.
Töö tegemine, sest armastan tööd
Töötajatega suhtlemine.
Töötamine
Uue kogemuse omandamine ja mugavustsoonist väljumine.
Uue kogemuse saamine
Uue kogemuse saamine
Uued inimesed, uus keskkond
Uued kogemused
Uued kogemused, atmosfäär, tasuta toit.
Uued tutvused
Uued tutvused
uus keskkonnas sõpradega aega veetmine ja uute inimestega tutvumine
Uus kogemus
Uus kogemus, ning oli võimalus olla tasuta pealtvaataja(rahvatantsufestival või midagi sellist oli)
uus tegevus, mida polnud varem teinud
uusi tutvusi leida.
Uute inimeatega kohtumine
uute inimestega kohtumine
uute inimestega kohtumine
uute inimestega kohtumine
Uute inimestega kohtumine ja näha kuidas asjad tegelikult käivad.
Uute inimestega suhtlema õppimine
Uute inimestega suhtlemine
Uute inimestega suhtlemine ja mitte enda tagasi hoidmine(julgesin suhelda jm)
Uute inimestega suhtlemine, uute teadmiste saamine
Uute inimestega suhtlemine.
uute inimestega tutvumine
Uute inimestega tutvumine.
Uute kogemuste omandamine
Uute kogemuste saamine
Uute tutvuste loomine

Uute tutvuste loomine
uute tutvuste saamine
Vaadata kuidas väiksed lapsed teevad sporti.
Vaba tööõhkkond
vaba valik, et kõik said võimaluse valida endale sobiv koht, kus abikäsi pakkuda.
vabadus ja et sai spordiga tegeleda
Vabadus valida enda praktika kohta/tegevust.
Vabaühingu ja selle inimeste tundma õppimine
valiku vabadus
Valiku vabadus et me saime valida mis viisi me oma aega veedame
Võimalus midagi päriselt ära teha ning kedagi aidata
Võimalus midagi uut proovida ja ennast seeläbi arendada.
võimalus olla aktiivne ja aidata kaasa kodukoha tegemistele
võimalus pahustada ühiskonda.
võimalus teha koostööd eri taustaga inimestega
võimalus teha midagi teiste inimeste aitamiseks.
võimalus teha midagi uut.
Võimalus midagi uut teha
Võimalus minna koolist väljaspoole ning teha midagi päriselt kasulikku ja vajalikku.
Väga midagi
Värskes õhus aktiivne tegutsemine
värskes õhus viibimine
Värskes õhus viibimine
Õpetaja oskus teha asjad selgeks ja tundide sisu.
ÜKT
Üritus ise

Lisa 4 Vabad vastused küsimustiku 22. küsimusele küs

, et meid ei valmistatud ette selleks situatsiooniks, milledesse meid pandi.
Aeg ei läinud kokku minu kalendriga.
Aeg ja koht
Aeg mis kulus.
Aeg mis sinna läks
ainult hilisõhtused tegevused
Aja leidmine
Ajaline määr (vahepeal läks praktikaga üsna kiireks)
Algul oli keeruline valida, kuhu minna, mõned inimesed olid ebaviisakad.
Arusaamatused
arvuti
Asjad jäid viimasele minutile
Asjaolu, et paljud ei viitsi sellega tegeleda
avalik esinemine
Ebakindlus alguses, et mida ja kuidas teha
ebameeldivad situatsioonid.
Ebaviisakad inimesed
Ebaviisakad kliendid/ ürituse külastajad.
Ebavõrdne ajakulu erinevatel õpilastel.
Ei meeldinud, et valisin õues tegeva kogukonnapraktika, kuna külm oli.
Ei olnudki midagi, mis mulle ei meeldinud
ei olnudki väga midagi, mis ei meeldinud
Ei oska kahjuks öelda
ei oska midagi välja tuua, mis ei meeldinud. Vailisin endale sobiva praktika
Ei oska öelda
Ei oska vastata.
Ei oska öelda
ei oska öelda
ei oska öelda
Ei oska öelda
ei oska öelda.
Ei saanud rallit näha, sest müüsimise pileteid
ei saanud tasu.
Ei tea
Emotsioon mis tekkis, nähes puudust kannatavaid inimesi.
Esitamine
Esitamine.
Esitlemine oli stressirohke
esitlemise jaoks kokkuvõtte kirjutamine
et ilm oli vahest halb
Et juhendamist oli vähe.
Et ma otseselt ei õppinud midagi.
Et ma tundsin ennast kasutuna kuna meil polnud kindlaid ül ja enamus aja saime lihtsalt kuskil seista

et mind sunniti seda tegema. et pidin nii vähese info pealt kaitsmise sooritama
Et nii vähe inimesi tahab aidata teisi.
Et pidin hiljem mahukat tagasisidet andma
et se oli kohustuslik, aega nõudev, minu jaoks oli se suhteliselt aja raiskamine
Et seda peab nii ametlikult kaitsma
Et seda pidi tegema
Et see oli kohustuslikult vabatahtlik. Nagu mis asja?
et see oli nii lühike. Oleks võinud olla pikem projekt
Et see võttis palju aega
Et selle eest ei makstud
et sellel päeval oli tuuline ja külm, mille pärast hiljem haigeks jäin
Et tegelt pole olnud siukest asja mis ei meeldind
Et töö hakkas hommikul vara pihta
Et üks koht kus käisin, oli teises Saaremaa otsas.
et üritused, kus abis käisin, toimusid mitmekuuse vahega
Et, see lõppes
Exceli tabelite jm sellise täitmine
füüsiliselt rasketööjõud
haigeks jäämine peale seda kui riided ligemärjaks said.
Halb ilm
halb ilm
halb ilm
Halb ilm
Halb ilm
halb ilm, aga sinna ei saa midagi teha. :)
Halvad ilmad ja kogukonnapraktika algul ei saanud piisavalt ülesandeid, pidin natuke passima, sest juhatajal oli palju tegemist.
Heinaallergia, ületunnid
hetked kui midagi teha polnud
Hirmsad kogemused/ ima mugavustsoonist välja minemine
igav oli
Igavad ja tegevusta ajad.
Igavus
Ilm
ilm
ilm
Ilm
Ilm nendel päevadel
Ilm.
Ilmaolud
ilmastiku olud
Ilmastiku olud
Inimeste probleemide ja konfliktidega tegelemine
Inimestega suhtlemine
inimestega suhtlemine.

Inimestega tegelemine
istumine
Istumine
kaitsmine
Kaitsmine, üksluine töö
Kaitsta
Kaua aega seismine
Keeruline suhtlus kogukonnapraktika juhiga
Kehv ilm
Keskkond kuna õues oli külm
Kestus
Kiire tempo
Kindel aeg ja ei tohtinud kooli ajal, kuigi kooli nõutud asi.
Kindlad koristamised.
Kirjalik osa ja vormistus.
Kirjalik osa.
Koguaeg oli kiire ja meeletu aeg laks sinna alla
Kogukond polnud hästi asju planeerinus, peaaegu kõik oli meie õlgadel
Kogukonnapraktika
Kogukonnapraktika
kogukonnapraktika juhendaja
Kogukonnapraktika toimus sellistel päevadel mis mulle ei sobinud
Koha leidmine
Kohati võisid mõned asjad olla küllaltki väsitavad
Kohustatavus
Kohustus teha tunde täis
Kokkulepete loomine
kommunikatsiooniprobleemid
Kooli kõrvalt oli natuke keeruline leida sobivat aega kogukonnapraktika tegemiseks.
Kooli kõrvalt sobivate aegade leidmine.
koolis peab nii palju asju täitma sellel teemal
Korraldus
korraldus.
Korralduse ja info levimise poole pealt oli veidi nõrgaks jäänud
kui palju pidi passima.
Kõik meeldis
kõik meeldis
Kõik meeldis
kõik oli hästi.
kõik oli väga hästi
kõik meeldis, kõik oli tore
Külm ilm
Külm ilm
Külm ilm
Külm ilm ja passimine

Külm oli
Külmas vihma käes seismine
külmus
lastega suhelda
Lehtede täitmine
Lehtede täitmine pärast
Liiga suur töökoormus
liiga vähe
liigne sagimine ja kiirus.
Liigne tiksumine
Liikus liiga palju inimesi ringi, vahepeal polnud tööd anda.
Meedlis kõik
Miks ma joonistama pidin... Ma ei taha joonistada 😞
Minu enda kogukonna praktika koha puhul ma ei teagi, mis mulle ei meeldinud. Kõik oli väga viis ja meeldis. Hea kogemuse sain.
Minu vähene huvi jalgpalli vastu
mitmete inimeste ees raakimine
Mitte konkreetsed inimesed
Mitte midagi
Mitte midagi
Mitte midagi
Mitte midagi kõik oli suurepärane.
Mitte midagi, kõik oli super
Mitte tundi järjest ühes kohas seismine.
Mittemidagi.
mittemiski
Mitu tundi seda teha.
mu juhendaja
Mõned inimesed
mööda linna rattaga sõitmine
Niisama ootamine, mida tuli ka ette
Nõudis minu vaba aega.
Olenevalt kogemusest, tegid mõned võib-olla rohkem tööd, aga otseselt ei olnud midagi väga negatiivset.
oodata tegevuste vahel uut tegevust.
ootamine
Ootamine ja külma ilmaga õues seismine
Ootamine.
Otseselt ei olnud midagi sellist, mis häirinud ja vähe meeldinud oleks. Kuna ise valisin mida tahan selleks teha, siis oli see väga meelepärane.
Otsida endale õige valdkond, kus kogukonnapraktikat teha
Paberile oma kogemused kirja panna.
Paberimajandus
paberite täitmine
Paberite täitmine

Palga puudus
Palju istumist oli, ei tundud nagu ma annaks väga panust kogukonnale vaid lihtsalt aitaksin õpetajaid välja.
passimine
Passimine
Passimine
pidin praktilikal üksinda olema
Pidin vaatama pool sellest ajast jalkat
Pikad tunnid
pikad tunnid, töö peamiselt üksi
Pikad tööpäevad
Pikk tööpäev.
Pole
pole
Pole midagi erilist.
pole midagi mis ei meeldinud
pole midagi mis meeldinud ei oleks, sain väga positiivse kogemuse
Pole midagi, mis mulle ei meeldinud
polnud
polnud kibiti mis oleks mind huvitanud
Polnud midagi mis ei meeldinud
Polnud midagi, mis ei meeldinud
Polnud midagi, mis ei oleks meeldinud.
Polnudki otsest asja mis ei oleks meeldinud. Igaüks sai teha enda jaoks kogemuse nii meeldivaks, kui tahtis.
polnudki, kõik meeldis
Praegu ei tule midagi pähe
Praktika pikkus
Praktikale mineva noore vanust hinnatakse ülemäära karmilt ning neid ei taheta selle pärast usaldada
Putukad
Puudub.
Põhimõtteliselt kõik.
päeviku täitmine
Sai kiiresti läbi.
Sai liiga kiiresti läbi.
see et ma oleks selle 10 tunniga saanud teha midagi mis on mulle kasulik
See et olin väsinud, kuna see toimus pärast koolipäeva.
See et se eoli kohustuslik
See et seda pidi tegema ainult 10h.
See et see on kohustuslik
See kaitsmine mis tuleb
See kui see algas
see kui tekkis segadus ja tuli välja et asjad puudu.

See nii öelda paberi majandus, mida täitma pärast pidi.
See ärevus mis oli eelnevalt kui midagi tegema läksin
see, et meie juhendaja oli väga ükskõikne ja me olime täielikus teadmatuses.
See, et nii palju kaupa mis tahtsine Ukrainlastele anda jäi järgi aga loodan, et hiljem saadi kõik asjad jagatud
see, et oli palju segadust.
see, et oli raske otsustada, mida teha
see, et pidi pikalt töötama
see, et päeva lõpuks oli suhteliselt väsinud olla
see, et seda tegevust koolis kaitsma pidi ja mingeid eesmärke/tulemusi välja mõtlema pidi
see, et see ei suurendanud minus tahet tukevikus kogukonna tegevustes osaleda.
see, et see toimus laupäeviti.
see, et see võttis palju aega.
See, et vähe tööd oli. Oleksin tahtnud teha rohkem ja kauem. Lisaks oli mu arvates minu praktikal väike mõju ühiskonnale.
segadus, mitte teadmine mis toimub.
Selle jäädvustamine ja detailse ülevaate üleandmine
selle kohustus, et pidi tegema, mis jättis ebameeldiva tunde. Pinge, et pean seda tegema ja sellele lisaks veel koolitöö teha, ei olnud meeldiv.
Selle lühike pikkus
selle mõte. See ei ole vabatahtlik töö, koo summib meid tegema seda, tasuta. Tasuta lapstööjõud. Ja siis räägitakse kui hea see kõik on. Kuidas keegi teine aru ei saa sellest...
Stress, mis sellega kaasnes
stress, mis tekkis minu kogukonnapraktika ülesande tegemisel, sest minu peale oli pandud päris suur vastutus.
Suhtlemisoskus inimestega, kes ei puutunud meie asjadesse
sund
Suur vastutus
Söögi valik
Süüa ei saanud.
Tabel, mis tuli ära täita.
tagasiside lehe täitmine ja analüüsi tegemine
Talvel oli väga külm
Talvel paksu lumega õues rattaga sõita
Tasuta töötamine
Teadmine, et palka ei saa.
Tegeleda vanematega.
Tegelik mitteõppimine, sest plakatite vedamisest ma ei õpi midagi, vaid teen selle lihtsalt ära, et korras oleks.
Tegevuse aeg.
Teoreetiline osa kaitmiseks valmistumiseks
Toole ühest kohast teise vedada
Tunde pikk passimine
Tunne, et ma ei ole tegelikult osa sellest meeskonnast, kes üritust korraldas
Täita lehed
töö kaitsmine, kuna mulle ei meeldi esineda.

Töökorraldus, sest tundsin nagu teeksin palgatööd
Töötegemine
Töötingimused
Tühi aeg
Vaba aega võttis
Vaba aja leidmine
vabadel hetkedel kasutuse tunne
Vahel kui oli segadus ei olnud kohe kuskil abi saada ja sau ainult iseendale loota
vahene informatsioon
Vahepea oli ka hetki kui midagi eriti teha ei saanud ja see pakkus igavustunnet aga samas oli ka hea vahepaus
Vahepeal oli palju segadust
vara ärkamine
Vara ärkamine
Vara ärkamine
Vara ärkamine
Vara ärkamine
Vara üles ärkamine vabal päeval.
varajane ärkamine
Varajased kellajad tööle minekuks.
Vihmaga õues olla (väga midagi tegelikult)
Vihmane ilm:)
vihmane ja külm ilm.
Viiest hommikul üles ärgata
Vormistus
Võimaluste rohkus
võõrad probleemid, mida pidime lahendama
Võõraste inimestega pingelistes olukordades suhtlemine
Vähem kindlustatud inimeste seisundi nägemine
Vähene aeg, et kogukonda aidata.
vähene juhendamine
vähene valiku võimalus millest osa võtta
Väike roll
väikeste lastega tegelemine
Väsimus pärast tööd
Väsimuz
Väsitav
Õue temperatuur
Õues külmas olemine.
õues külmetada.
Õues oli külm
Ühise aja leidmine
Üksinda töötamine
Üksluisus
Ülesanne

Üritus polnud organiseeritud, meie tulekust ei olnud isegi teadlikud ning (Meyer, Students' community service: Self-selection and the effects of participation., 2019)see oli ka meie aja raiskamine seal lihtsalt seista külmas
--

Ürituseks vajaliku teksti osas kompromissideni jõudmise osa.
--

Üritusel, kus käisin seda tegemas oli üks purjus trummar
--

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mihkel Kõrbe

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose “ Kuidas hindavad õpilased kogukonnapraktika mõju kodanikupädevuse kujunemisele Saaremaa gümnaasiumi näitel ”, mille juhendaja on Ülle Matsin, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mihkel Kõrbe

14.05.2025